МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет педагогічної та мистецької освіти
Кафедра музичного мистецтва

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
_____
«___» _____ 20__ року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ступінь вищої освіти «Магістр»
НАЗВА РОБОТИ

Розвиток професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі позааудиторної виконавської діяльності

Виконав: здобувач 2 курсу, групи 21 м-см
освітньої програми Середня освіта
(Музичне мистецтво). (Художня культура)
спеціальності А 4 Середня освіта
предметна спеціальність А4.13 Середня освіта
(Мистецтво. Музичне мистецтво)
Кучай Олександр Володимирович

Керівник: доцент кафедри музичного мистецтва,
доцент Семенчук Василь Васильович

Умань – 2026

АНОТАЦІЯ

Кучай О. В. Розвиток професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі позааудиторної виконавської діяльності. Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр» за спеціальністю А 4 Середня освіта, предметною спеціальністю А4.13 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво).

Кваліфікаційну роботу присвячено теоретичному обґрунтуванню та методичному опрацюванню проблеми розвитку професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі позааудиторної виконавської діяльності. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю посилення практико орієнтованої складової професійної підготовки майбутнього педагога-музиканта, розвитку його виконавських, творчих, комунікативних, організаційних і рефлексивних умінь, а також розширення можливостей для професійної самореалізації здобувачів вищої освіти.

У роботі уточнено сутність поняття **«професійна компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва»** як інтегрованої характеристики особистості фахівця, що охоплює мотиваційно-ціннісний, когнітивний, виконавсько-творчий, комунікативно-організаційний та рефлексивний компоненти. Визначено зміст позааудиторної виконавської діяльності як цілеспрямованої, добровільної та професійно орієнтованої мистецької активності, що здійснюється поза межами аудиторних занять і передбачає виконавський, інтерпретаційний, творчий, організаційний, комунікативний та рефлексивний аспекти.

Теоретично обґрунтовано педагогічний потенціал позааудиторної виконавської діяльності як важливого ресурсу професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Систематизовано її основні форми: хорове та вокально-ансамблеве музикування, сольне виконавство, концертну, фестивальну й конкурсну діяльність, творчі та мистецько-просвітницькі проєкти, благодійні й волонтерські мистецькі ініціативи. Обґрунтовано доцільність використання художньо-інтерпретаційного аналізу,

репетиційно-аналітичної роботи, проблемних виконавських завдань, творчих проєктів, взаємооцінювання, аудіо- та відеорефлексії, педагогічного моделювання й наставництва.

Розроблено **методичну модель розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі позааудиторної виконавської діяльності**, яка охоплює цільовий, методологічний, змістовий, організаційно-процесуальний та результативний блоки. Особливу увагу приділено авторській моделі організації позааудиторної виконавської діяльності **у контексті волонтерської діяльності**. Її концептуальну основу становить поєднання професійно-виконавського становлення майбутнього педагога із соціальною відповідальністю та мистецько-волонтерською активністю. Модель передбачає взаємодію цільово-мотиваційного, ціннісно-змістового, організаційно-проєктувального, виконавсько-комунікативного та рефлексивно-професійного компонентів.

Практичне значення роботи полягає у розробленні методичних рекомендацій щодо організації позааудиторної виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва. Запропоновані матеріали можуть бути використані викладачами мистецьких дисциплін, керівниками вокальних і хорових колективів, організаторами концертної та творчої діяльності здобувачів вищої освіти, а також у професійній підготовці студентів спеціальності А4.13 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво).

Дослідження має **теоретико-методичний характер** і не передбачає експериментальної перевірки ефективності запропонованої моделі. Її положення та методичні рекомендації визначають концептуальні й організаційні орієнтири для подальшого практичного впровадження та емпіричного дослідження.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків і списку використаних джерел; містить 7 рисунків**.**

Ключові слова: професійна компетентність, майбутній учитель музичного мистецтва, позааудиторна виконавська діяльність, професійна підготовка, музично-виконавська діяльність, мистецька освіта, творча самореалізація, волонтерська діяльність, авторська модель, методичні рекомендації.

ABSTRACT

Kuchai O. V. Development of Professional Competence of Future Music Teachers in the Process of Extracurricular Performing Activities. Qualification thesis submitted for the degree of Master in the speciality A 4 Secondary Education, subject specialisation A4.13 Secondary Education (Arts. Music Art). Uman, 2026.

The qualification thesis is devoted to the theoretical substantiation and methodological development of the problem of developing the professional competence of future music teachers in the process of extracurricular performing activities. The relevance of the study is determined by the need to strengthen the practice-oriented component of the professional training of future music teachers, develop their performing, creative, communicative, organisational and reflective skills, and expand opportunities for the professional self-realisation of higher education students.

The study clarifies the essence of the concept of **«professional competence of a future music teacher»** as an integrated characteristic of a specialist's personality encompassing motivational and value-based, cognitive, performing and creative, communicative and organisational, and reflective components. The content of extracurricular performing activities is defined as purposeful, voluntary and professionally oriented artistic activity carried out outside formal classroom instruction and involving performing, interpretative, creative, organisational, communicative and reflective aspects.

The pedagogical potential of extracurricular performing activities as an important resource for the professional training of future music teachers is theoretically substantiated. Its main forms are systematised, including choral and

vocal ensemble performance, solo performance, concert, festival and competition activities, creative and arts-educational projects, as well as charitable and volunteer-based artistic initiatives. The expediency of using artistic and interpretative analysis, rehearsal and analytical work, problem-based performing tasks, creative projects, peer assessment, audio and video reflection, pedagogical modelling and mentoring is substantiated.

A **methodological model for developing the professional competence of future music teachers through extracurricular performing activities** has been developed. The model comprises target, methodological, content, organisational and procedural, and outcome-oriented components. Particular attention is devoted to the author's model for organising extracurricular performing activities **in the context of volunteering**. Its conceptual basis lies in combining the professional and performing development of future teachers with social responsibility and arts-based volunteer engagement. The model provides for the interaction of target and motivational, value and content-based, organisational and project-based, performing and communicative, and reflective and professional components.

The practical significance of the study lies in the development of methodological recommendations for organising extracurricular performing activities of future music teachers. The proposed materials may be used by teachers of arts disciplines, directors of vocal and choral ensembles, organisers of students' concert and creative activities, as well as in the professional training of students specialising in A4.13 Secondary Education (Arts. Music Art).

The study is **theoretical and methodological in nature** and does not involve experimental verification of the effectiveness of the proposed model. Its provisions and methodological recommendations establish conceptual and organisational guidelines for subsequent practical implementation and empirical investigation.

The qualification thesis consists of an introduction, two chapters, conclusions to the chapters, general conclusions, and a list of references; it contains 7 figures**.**

Keywords: professional competence, future music teacher, extracurricular performing activities, professional training, music performing activities, arts

education, creative self-realisation, volunteering, author's model, methodological recommendations.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Факультет педагогічної та мистецької освіти
Кафедра музичного мистецтва
Освітня програма Середня освіта (Музичне мистецтво). (Художня культура)
Спеціальність А 4 Середня освіта
Предметна спеціальність (спеціалізація) А 4.13 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво)

Здобувач – Кучай Олександр Володимирович
Керівник – Семенчук Василь Васильович
Тема роботи «Розвиток професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі позааудиторної виконавської діяльності»
Об'єкт – професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва у закладах вищої освіти.
Предмет дослідження – зміст, форми, методи та засоби розвитку професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі позааудиторної виконавської діяльності.
Мета: теоретично обґрунтувати та розробити методичні засади розвитку професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі позааудиторної виконавської діяльності.
Завдання:
1. Проаналізувати психолого-педагогічну, мистецтвознавчу та методичну літературу з проблеми розвитку професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.
2. Розкрити сутність і структуру професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва.
3. Визначити педагогічний потенціал позааудиторної виконавської діяльності у професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва.
4. Охарактеризувати основні форми та види позааудиторної виконавської діяльності студентів.
5. Визначити зміст і методичні засади розвитку професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва засобами позааудиторної виконавської діяльності.
6. Розробити методичну модель розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі позааудиторної виконавської діяльності;
7. Розробити авторську модель організації позааудиторної виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва у контексті волонтерської діяльності, визначити її структурні компоненти, етапи реалізації та методичні засади;
8. Сформулювати методичні рекомендації щодо організації позааудиторної виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва.
Очікувані результати:
У результаті виконання кваліфікаційної роботи планується теоретично обґрунтувати сутність і структуру професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва; визначити педагогічний потенціал, зміст, форми та методи позааудиторної виконавської діяльності; розробити методичну модель розвитку професійної компетентності та авторську модель організації позааудиторної виконавської діяльності в контексті волонтерської діяльності; сформулювати відповідні методичні рекомендації.
Строк подання завершеної роботи жовтень 2026 року.

ЗМІСТ

ВСТУП 9

РОЗДІЛ 1 15

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ПОЗААУДИТОРНОЇ ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 15

1.1. Професійна компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва як педагогічна проблема 15

1.2. Позакласна та позааудиторна музично-виконавська діяльність та її види 19

1.3. Позааудиторна виконавська діяльність у системі професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва 25

1.4. Педагогічний потенціал позааудиторної виконавської діяльності у розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва 29

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1 43

РОЗДІЛ 2 47

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ПОЗААУДИТОРНОЇ ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 47

2.1. Зміст і принципи організації позааудиторної виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва 47

2.2. Форми та методи розвитку професійної компетентності у процесі позааудиторної виконавської діяльності 54

2.3. Методична модель розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі позааудиторної виконавської діяльності 57

2.3. Методичні рекомендації щодо організації позааудиторної виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва 62

2.4. Авторська модель організації позааудиторної виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва у контексті волонтерської діяльності 65

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2 73

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ 78

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 82

ВСТУП

Сучасний етап розвитку української системи освіти характеризується посиленням вимог до професійної підготовки педагогічних кадрів, здатних ефективно діяти в умовах динамічних соціокультурних трансформацій, цифровізації освітнього простору, європейської інтеграції та переосмислення ролі мистецтва у формуванні особистості. Особливого значення у цьому контексті набуває професійна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва, діяльність якого поєднує педагогічну, мистецько-творчу, виконавську, комунікативну, організаційну та культурно-просвітницьку складові.

Сучасний учитель музичного мистецтва вже не може розглядатися виключно як транслятор музично-теоретичних знань або організатор навчальної діяльності на уроці. Його професійна роль значно ширша: він є педагогом, виконавцем, інтерпретатором художніх образів, організатором мистецького середовища, модератором творчої взаємодії та носієм національно-культурних цінностей. Саме тому професійна компетентність майбутнього фахівця має формуватися не лише в межах аудиторних занять, а й у різноманітних формах творчої діяльності, що забезпечують практичне застосування набутих знань і вмінь.

Одним із перспективних ресурсів такого розвитку є позааудиторна виконавська діяльність. Її специфіка полягає у створенні умов для безпосереднього включення студента в реальну мистецько-виконавську практику: участь у вокальних та інструментальних ансамблях, хорових колективах, концертних програмах, конкурсах, фестивалях, мистецьких проєктах, творчих лабораторіях, культурно-просвітницьких заходах тощо.

Професійна компетентність учителя музичного мистецтва передбачає інтеграцію спеціальних музичних знань, виконавських умінь, педагогічної майстерності, здатності до художньої інтерпретації, комунікації та творчої самореалізації. У сучасних українських дослідженнях професійні компетентності вчителя музичного мистецтва розглядаються у взаємозв’язку

зі змістом професійної діяльності, фаховими компетенціями та функціями педагога-музиканта [7, с. 165–168; 9, с. 93–100; 13, с. 106–111].

Актуальність проблеми посилюється необхідністю переходу від переважно репродуктивної моделі професійної підготовки до такої, що стимулює творчу активність, самостійність, рефлексію та практичне застосування професійних умінь. У сучасній українській мистецькій освіті дедалі більшого значення набувають особистісно орієнтований, діяльнісний, компетентнісний, аксіологічний та культурологічний підходи [3; 7, с. 165–168; 9, с. 93–100; 17, с. 51–58].

Проблематика професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва представлена у працях О. Олексюк, Т. Пляченко, А. Растригіної, Г. Падалки, О. Просіної та інших українських дослідників. Сучасні праці розкривають структуру професійних компетентностей, виконавсько-творчий компонент, професійний саморозвиток, рефлексію та методичні засади фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва [5, с. 20–24; 9, с. 93–100; 10, с. 101–106; 13, с. 106–111; 18, с. 61–66].

Водночас питання саме позааудиторної виконавської діяльності як цілісного середовища розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва потребує додаткового теоретичного й методичного осмислення.

Актуальність дослідження

Сучасна мистецька освіта потребує підготовки вчителя музичного мистецтва, здатного не лише володіти комплексом музично-теоретичних, виконавських і педагогічних знань та умінь, а й реалізовувати їх у різноманітних формах творчої діяльності. Особливого значення у цьому контексті набуває позааудиторна виконавська діяльність, яка створює умови для творчої самореалізації здобувачів освіти, розвитку виконавської майстерності, комунікативних якостей, сценічної культури, організаторських умінь та здатності до професійної взаємодії. Водночас потенціал позааудиторної виконавської діяльності як засобу розвитку професійної

компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва потребує системного теоретичного та методичного осмислення [14, с. 142–146; 15, с. 60–66; 16, с. 169–172].

Таким чином актуальність дослідження визначається необхідністю пошуку ефективних шляхів професійного становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва, розширенням можливостей практико орієнтованої мистецької освіти та недостатньою систематизованістю методичних підходів до використання потенціалу позааудиторної виконавської діяльності [6, с. 279–284; 7, с. 165–168; 9, с. 93–100].

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та розробити методичні засади розвитку професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі позааудиторної виконавської діяльності.

Об’єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – зміст, форми, методи та засоби розвитку професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі позааудиторної виконавської діяльності.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати психолого-педагогічну, мистецтвознавчу та методичну літературу з проблеми розвитку професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.

2. Розкрити сутність і структуру професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

3. Визначити педагогічний потенціал позааудиторної виконавської діяльності у професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва.

4. Охарактеризувати основні форми та види позааудиторної виконавської діяльності студентів.

5. Визначити зміст і методичні засади розвитку професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва засобами позааудиторної виконавської діяльності.

6. Розробити методичну модель розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі позааудиторної виконавської діяльності;

7. Розробити авторську модель організації позааудиторної виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва у контексті волонтерської діяльності, визначити її структурні компоненти, етапи реалізації та методичні засади;

8. Сформулювати методичні рекомендації щодо організації позааудиторної виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Методи дослідження:

- теоретичні: аналіз, синтез, систематизація, узагальнення, порівняння та класифікація наукових джерел;
- емпіричні: вивчення й узагальнення педагогічного досвіду, аналіз освітньої та навчально-методичної документації, спостереження за організацією позааудиторної виконавської діяльності;
- методи інтерпретації: узагальнення та систематизація теоретичних і методичних положень з метою розроблення практичних рекомендацій.

Наукова новизна дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та методичному опрацюванні проблеми розвитку професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі позааудиторної виконавської діяльності.

Вперше розроблено авторську модель організації позааудиторної виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва у контексті волонтерської діяльності, що передбачає взаємопов’язане функціонування цільово-мотиваційного, ціннісно-змістового, організаційно-проєктувального, виконавсько-комунікативного та рефлексивно-професійного компонентів і спрямована на поєднання професійно-виконавського становлення майбутнього вчителя з його соціальною відповідальністю та мистецько-волонтерською активністю.

Теоретично обґрунтовано роль позааудиторної виконавської діяльності як важливого ресурсу професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, що забезпечує можливості для інтеграції виконавського, творчого, комунікативного, організаційного та рефлексивного досвіду.

Уточнено сутність поняття «професійна компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва» як інтегрованої характеристики особистості фахівця, що охоплює мотиваційно-ціннісний, когнітивний, виконавсько-творчий, комунікативно-організаційний та рефлексивний компоненти.

Уточнено зміст позааудиторної виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва як цілеспрямованої, добровільної та професійно орієнтованої мистецької діяльності, що здійснюється поза межами безпосередньої аудиторної роботи та охоплює виконавський, інтерпретаційний, творчий, організаційний, комунікативний і рефлексивний аспекти.

Систематизовано основні форми та види позааудиторної виконавської діяльності студентів, зокрема хорову й ансамблеву, сольну виконавську діяльність, концертні, фестивальні та конкурсні заходи, мистецькі й культурно-просвітницькі проєкти, благодійні та волонтерські мистецькі ініціативи.

Обґрунтовано методичні засади розвитку професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва засобами позааудиторної виконавської діяльності та систематизовано відповідні методи: художньо-інтерпретаційний аналіз, репетиційно-аналітичну роботу, проблемно-виконавські завдання, творчі проєкти, взаємооцінювання, аудіо- та відеорефлексію, педагогічне моделювання й наставництво.

Розроблено методичну модель розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі позааудиторної виконавської діяльності, що охоплює цільовий, методологічний, змістовий, організаційно-процесуальний та результативний блоки й передбачає поетапну організацію відповідної діяльності.

Набули подальшого розвитку положення щодо використання позааудиторної виконавської діяльності як засобу професійного становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва, зокрема розвитку виконавської майстерності, творчої самостійності, комунікативно-організаційних умінь, професійної рефлексії та соціальної відповідальності.

Практичне значення дослідження полягає у розробленні методичних рекомендацій щодо організації позааудиторної виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва. Матеріали дослідження можуть бути використані викладачами мистецьких дисциплін, керівниками вокальних і хорових колективів, організаторами концертної та творчої діяльності студентів, а також у процесі професійної підготовки здобувачів спеціальності А 4.13 Середня освіта (Мистецтво. Музичне мистецтво).

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять компетентнісний, особистісно орієнтований, діяльнісний, творчий та системний підходи до професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва; положення сучасної педагогіки мистецької освіти, теорії музичного виконавства та методики професійної підготовки майбутніх учителів.

Структура роботи: вступ, два розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел, 7 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ПОЗААУДИТОРНОЇ ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Професійна компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва як педагогічна проблема

Проблема професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва є однією з ключових у сучасній педагогіці мистецької освіти. Її актуальність зумовлена трансформацією самої парадигми професійної підготовки педагога, у якій акцент поступово переміщується від накопичення знань до здатності майбутнього фахівця самостійно застосовувати їх у різноманітних професійних ситуаціях.

Професійну компетентність доцільно розглядати як інтегровану характеристику майбутнього фахівця, що поєднує знання, уміння, досвід діяльності, ціннісні орієнтації та здатність застосовувати набуте у професійних ситуаціях. Для майбутнього вчителя музичного мистецтва ця інтеграція має охоплювати педагогічну, музично-виконавську, творчу, комунікативну та рефлексивну складові [3; 9, с. 93–100; 13, с. 106–111; 22, с. 148–152].

Ґрунтовними поняттями компетентнісного підходу є категорії «компетенція» та «компетентність», які трактуємо таким чином: компетенція – це задана вимога, норма освітньої підготовки; це об’єктивна сукупність певних знань у будь-якій галузі; це змістовна, потенційна характеристика; коло повноважень якої-небудь організації, установи або особистості;

У сучасному українському педагогічному дискурсі компетентність розуміють як здатність особистості результативно діяти на основі інтеграції знань, умінь, досвіду, цінностей і готовності до саморозвитку. У підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва це виявляється у поєднанні загальнокультурних, психолого-педагогічних і спеціальних музично-фахових компетентностей [5, с. 20–24; 9, с. 93–100; 12, с. 1480–1489].

Компетентність у такому розумінні не зводиться до сукупності окремих умінь, а характеризує здатність фахівця діяти цілісно, самостійно, відповідально та рефлексивно у змінних професійних ситуаціях [5, с. 20–24; 9, с. 93–100].

Професійна компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва є ширшою за просту суму знань, умінь і навичок, оскільки включає ціннісно-мотиваційний, творчий, комунікативний та рефлексивний виміри професійної діяльності [5, с. 20–24; 13, с. 106–111; 22, с. 148–152].

Компетентнісний підхід передбачає розгляд результату професійної освіти не лише як сукупності засвоєних знань, а як інтегрованої здатності особистості діяти професійно, відповідально, творчо й результативно. Для майбутнього вчителя музичного мистецтва така здатність має особливу специфіку, оскільки його професійна діяльність перебуває на перетині педагогічної та художньо-виконавської практики [1; 3; 7, с. 165–168; 9, с. 93–100].

У цьому аспекті професійна компетентність не може бути зведена до володіння окремими музичними дисциплінами. Вона формується як складне інтегроване утворення, що об’єднує мотиваційно-ціннісне ставлення до професії, музично-теоретичні знання, виконавські вміння, педагогічну майстерність, комунікативну культуру, здатність до творчого мислення та професійної рефлексії.

Т. Пляченко та інші українські дослідники наголошують на необхідності розглядати професійні компетентності вчителя музичного мистецтва через призму його професійних функцій і фахових компетенцій. Такий підхід є особливо важливим для нашого дослідження, оскільки виконавська діяльність виступає не ізольованим видом музичної активності, а складовою професійної діяльності майбутнього педагога-музиканта [13, с. 106–111; 23, с. 145–149; 24, с. 284–288].

Професійна компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва охоплює також комунікативний вимір, оскільки педагог-музикант постійно

взаємодіє з учнями, колегами, учасниками творчих колективів та аудиторією [21, с. 91–95].

Специфіка професії вчителя музичного мистецтва полягає в тому, що його особистість і професійний інструментарій значною мірою представлені через власну музичну діяльність. Учитель не лише пояснює закономірності музичного мистецтва, а й демонструє їх у власному виконанні, формує художній смак учнів через власну інтерпретацію, організовує колективне музикування та створює ситуації безпосереднього переживання музики.

Тому професійна компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва доцільно розглядати як інтегровану здатність особистості ефективно здійснювати педагогічну, музично-виконавську, творчо-комунікативну та культурно-просвітницьку діяльність на основі системи фахових знань, умінь, цінностей, творчого досвіду та професійної рефлексії.

Таке розуміння відповідає сучасним тенденціям розвитку мистецької освіти, у якій професійна підготовка має забезпечувати поєднання виконавського, педагогічного та просвітницького аспектів. Г. Падалка обґрунтовує необхідність системного й цілісного розгляду мистецько-педагогічної підготовки, що передбачає взаємодію різних напрямів професійної діяльності фахівця мистецької сфери [26; 7, с. 165–168].

У структурі професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва доцільно виокремити такі взаємопов’язані компоненти (рис. 1.1):

мотиваційно-ціннісний компонент – характеризує професійну мотивацію, інтерес до музично-педагогічної діяльності, усвідомлення суспільної та культурної значущості професії, ціннісне ставлення до української музичної культури;

когнітивний компонент – охоплює систему музично-теоретичних, психолого-педагогічних, методичних та культурологічних знань;

виконавсько-творчий компонент – передбачає сформованість вокальних, інструментальних, хорових, диригентських та інтерпретаційних умінь, а також здатність до творчого опрацювання музичного матеріалу;

комунікативно-організаційний компонент – відображає здатність майбутнього педагога організовувати колективну музичну діяльність, взаємодіяти з учасниками творчого процесу, працювати в ансамблі, хорі чи іншому мистецькому колективі;

рефлексивний компонент – характеризує здатність до самоаналізу, оцінювання власної виконавської діяльності, виявлення професійних труднощів і визначення напрямів подальшого самовдосконалення.

Структура професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва
(рис. 1.1)

№ з/п	Компонент	Характеристика
1	**Мотиваційно-ціннісний компонент**	Характеризує професійну мотивацію, інтерес до музично-педагогічної діяльності, усвідомлення суспільної та культурної значущості професії, ціннісне ставлення до української музичної культури.
2	**Когнітивний компонент**	Охоплює систему музично-теоретичних, психолого-педагогічних, методичних та культурологічних знань.
3	**Виконавсько-творчий компонент**	Передбачає сформованість вокальних, інструментальних, хорових, диригентських та інтерпретаційних умінь, а також здатність до творчого опрацювання музичного матеріалу.
4	**Комунікативно-організаційний компонент**	Відображає здатність майбутнього педагога організовувати колективну музичну діяльність, взаємодіяти з учасниками творчого процесу, працювати в ансамблі, хорі чи іншому мистецькому колективі.
5	**Рефлексивний компонент**	Характеризує здатність до самоаналізу, оцінювання власної виконавської діяльності, виявлення професійних труднощів і визначення напрямів подальшого самовдосконалення.

Особливого значення у професійній підготовці набуває виконавсько-творчий компонент. Його розвиток безпосередньо пов’язаний із практичною діяльністю студента. Сучасні дослідження виконавсько-інструментальної майстерності визначають важливість інтерпретації, музично-теоретичних і жанрово-стильових знань, концертного виступу та художньої переконливості виконання [10, с. 101–106; 8, с. 25–32].

Не менш важливим є розвиток аналітичних і прогностичних умінь. Сучасна підготовка вчителя музичного мистецтва передбачає здатність аналізувати мистецький матеріал, прогнозувати результати музично-педагогічної взаємодії, визначати доцільні форми роботи та адаптувати їх до конкретної ситуації [5, с. 20–24; 9, с. 93–100].

Отже, професійна компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва має розглядатися не як статичний набір професійних характеристик, а як динамічне особистісно-професійне утворення, яке розвивається у процесі активної діяльності.

Саме діяльнісний характер компетентності відкриває можливості для визначення особливого місця позааудиторної виконавської діяльності у професійній підготовці майбутнього педагога-музиканта.

1.2. Позакласна та позааудиторна музично-виконавська діяльність та її види

Розвиток творчого потенціалу особистості потребує створення відповідного освітнього середовища, у якому поряд із систематичною навчальною діяльністю забезпечуються умови для самостійної творчості, практичного застосування набутих знань і вмінь, художнього самовираження та професійної самореалізації. У цьому контексті особливого значення набуває діяльність, що здійснюється поза межами основного навчального заняття та доповнює його зміст.

У педагогічній літературі для характеристики такої діяльності використовуються поняття «позанавчальна», «позаурочна», «позакласна» та «позашкільна робота». Їх змістове розмежування зумовлене особливостями освітнього середовища, віковою категорією здобувачів та організаційними формами діяльності. Зокрема, позакласну роботу традиційно розглядають як цілеспрямовану освітньо-виховну діяльність, що здійснюється у вільний від уроків час, виходить за межі обов’язкової навчальної програми та передбачає

добровільність, самодіяльність і врахування інтересів учасників. У цьому розумінні вона є важливим доповненням до основного освітнього процесу.

Поняття «позашкільна робота» має дещо інший зміст і пов'язується передусім з освітньо-виховною діяльністю, що здійснюється спеціалізованими закладами для дітей та юнацтва. Такі заклади створюють можливості для розвитку творчих здібностей, поглиблення освіти, реалізації інтересів і професійного самовизначення особистості.

Історичний аналіз засвідчує, що музично-естетична позакласна діяльність посідає важливе місце у вітчизняній педагогічній традиції. Особливо активний розвиток різноманітних форм музично-виховної роботи припадає на XX століття. Її основними завданнями визначалися поглиблення та практичне застосування знань, набутих у процесі навчання, розширення художнього кругозору, формування інтересу до мистецтва, розвиток індивідуальних творчих здібностей, організація культурного дозвілля та залучення дітей до колективних форм мистецької діяльності [25; 27].

Поступово позакласна музична діяльність набувала системного характеру. Поряд із хоровими колективами почали активно розвиватися інструментальні ансамблі, музичні студії, гуртки сольного співу, фольклорні колективи, музичні театри та інші форми творчого музикування. Важливо, що вибір конкретного виду діяльності дедалі більше пов'язувався з інтересами, здібностями та творчими потребами учасників.

Ці положення є принципово важливими й для сучасної професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Водночас у закладі вищої освіти поняття «позакласна діяльність» потребує відповідної термінологічної адаптації. Стосовно здобувачів вищої освіти доцільніше використовувати поняття «позааудиторна діяльність», оскільки воно охоплює значно ширше коло професійно орієнтованих мистецьких практик, що здійснюються поза межами аудиторних занять.

У межах нашого дослідження позааудиторна музично-виконавська діяльність розглядається як організована або ініціативна форма професійно

спрямованої мистецької активності здобувачів вищої освіти, що реалізується поза межами основного аудиторного навчання та передбачає їхню участь у вокальному, хоровому, інструментальному, ансамблевому, сольному, концертному, конкурсному, фестивальному, просвітницькому та творчо-проєктному музикуванні.

Таке трактування дає змогу розглядати позааудиторну виконавську діяльність не як просте продовження дозвілля, а як важливий компонент професійного становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва. Її особливістю є можливість безпосереднього перенесення теоретичних знань і практичних умінь у реальний мистецький простір, де здобувач набуває досвіду сценічного виконання, ансамблевої взаємодії, організації мистецьких заходів, комунікації з аудиторією та професійної рефлексії.

Важливою методологічною основою організації такої діяльності є принципи добровільності, ініціативності, самодіяльності, співтворчості, успішності, діяльнісної активності, зворотного зв’язку, громадської спрямованості, урахування індивідуальних особливостей та зв’язку з основним освітнім процесом. Саме ці принципи забезпечують перехід від репродуктивного виконання запропонованих завдань до активної суб’єктної позиції здобувача.

Особливе значення для мистецької освіти має принцип співтворчості, оскільки музичне виконавство за своєю природою передбачає взаємодію учасників творчого процесу. У колективному музикуванні кожен виконавець зберігає власну індивідуальність, водночас підпорядковуючи її спільному художньому задуму. Така взаємодія формує здатність слухати партнера, координувати власні дії, відповідати за спільний результат і знаходити оптимальні способи творчої комунікації.

Педагогічний потенціал музично-виконавської діяльності визначається також її здатністю поєднувати інтелектуальну, емоційну, творчу та комунікативну сфери особистості. У процесі співу, гри на музичних інструментах, ансамблевого та хорового музикування розвиваються музичне

мислення, уява, слухові здібності, відчуття ритму, тембровий слух, здатність до художньої інтерпретації та практичного застосування набутих знань.

У структурі музично-виконавської діяльності особливе місце належить вокально-ансамблевому музикуванню. Саме ансамбль створює умови для поєднання індивідуального виконавського розвитку з колективною творчою взаємодією. Поняття «ансамбль» традиційно пов'язується із сумісністю, узгодженістю та взаємною відповідністю окремих компонентів, що утворюють художньо цілісне ціле. У музичному виконавстві ансамблева діяльність передбачає не лише одночасне виконання твору кількома музикантами чи співаками, а й здатність кожного учасника узгоджувати власне виконання із загальним художнім задумом.

За складом вокальні ансамблі можуть бути однорідними – чоловічими або жіночими – та змішаними; за віковою характеристикою – дитячими, підлітковими, дорослими тощо. Інструментальні ансамблі, своєю чергою, можуть формуватися за принципом однорідності або спорідненості інструментів. Така різноманітність форм створює широкі можливості для індивідуалізації мистецької діяльності та врахування виконавських здібностей її учасників.

Важливим результатом ансамблевого музикування є розвиток ансамблевого слуху, метро-ритмічної організованості, сценічно-концертних навичок, відповідальності, дисциплінованості та здатності до самостійної узгодженої роботи. Систематичність ансамблевих занять сприяє формуванню впевненості виконавців у власних можливостях і поступовому набуттю досвіду публічної діяльності.

Іншим важливим видом музично-виконавської діяльності є концертна практика. Концертний виступ є своєрідним підсумком попередньої репетиційної та творчої роботи й водночас створює ситуацію професійного випробування, у якій виконавець має продемонструвати технічну підготовленість, художню переконливість, сценічну витримку, здатність до емоційної концентрації та взаємодії з аудиторією. Підготовка до публічного

виступу передбачає психологічну адаптацію до сценічної ситуації, прогнозування можливих труднощів, формування оптимального концертного стану, мобілізацію уваги, емоційної та вольової сфер.

Отже, концертна діяльність має значно ширший педагогічний зміст, ніж демонстрація кінцевого результату навчання. Вона створює умови для формування професійної відповідальності, сценічної культури, навичок самопрезентації, емоційної саморегуляції та здатності діяти в умовах реальної публічної комунікації.

До основних форм позааудиторної музично-виконавської діяльності здобувачів вищої освіти доцільно віднести:

- участь у хорових колективах;
- вокально-ансамблеву діяльність;
- інструментальне ансамблеве музикування;
- сольну виконавську діяльність;
- концертні виступи;
- участь у фестивалях і конкурсах;
- реалізацію творчих проєктів;
- мистецько-просвітницькі заходи;
- музично-театральні постановки;
- тематичні мистецькі програми;
- благодійні концерти;
- культурні та патріотично-просвітницькі заходи.

Таким чином, зміст позааудиторної виконавської діяльності є багатовимірним і охоплює не лише власне виконавський аспект, а й організаційний, комунікативний, творчий, культурно-просвітницький та соціальний компоненти.

Важливою особливістю сучасної позааудиторної діяльності є її професійна спрямованість. Майбутній учитель музичного мистецтва має не лише володіти певним рівнем виконавської майстерності, а й бути здатним у подальшій професійній діяльності організовувати музично-творчий процес

школярів, створювати вокальні та хорові колективи, готувати концертні програми, проводити мистецькі заходи, здійснювати культурно-просвітницьку роботу та мотивувати учнів до активного музикування.

У цьому аспекті особливого значення набуває педагогічна цінність власного виконавського досвіду здобувача. Майбутній педагог, який сам бере участь у концертах, конкурсах, фестивалях, творчих проєктах та ансамблевому музикуванні, набуває не лише виконавських навичок, а й досвіду організації творчого процесу, сценічної комунікації, подолання психологічного напруження, взаємодії з колективом та оцінювання результатів власної діяльності.

Отже, позааудиторна музично-виконавська діяльність є важливим простором професійного саморозвитку майбутнього вчителя музичного мистецтва. Її змістова різноманітність забезпечує можливість комплексного формування професійних якостей, а поєднання індивідуальних і колективних форм діяльності створює умови для розвитку виконавської майстерності, творчої самостійності, комунікативної культури, організаторських здібностей та професійної рефлексії.

Узагальнюючи теоретичні положення, можемо визначити позааудиторну виконавську діяльність майбутнього вчителя музичного мистецтва як цілеспрямований, добровільний і професійно орієнтований процес індивідуального та колективного музикування, що здійснюється поза межами аудиторних занять і передбачає набуття здобувачами реального досвіду виконавської, творчої, комунікативної, організаційної, культурно-просвітницької та рефлексивної діяльності.

Саме таке розуміння дозволяє розглядати позааудиторну виконавську діяльність не як додаткову або другорядну форму студентського дозвілля, а як педагогічно значущий ресурс розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Вона забезпечує практичне випробування професійних умінь, формує суб’єктну позицію здобувача, розширює його мистецький досвід і створює передумови для переходу від

навчально-виконавської до самостійної професійної мистецько-педагогічної діяльності [14, с. 142–146; 15, с. 60–66].

Відтак логічним продовженням теоретичного аналізу є визначення педагогічного потенціалу позааудиторної виконавської діяльності та встановлення її ролі у розвитку окремих компонентів професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

1.3. Позааудиторна виконавська діяльність у системі професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва

Професійна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва не обмежується межами навчальної аудиторії. Її результативність значною мірою залежить від можливостей студента реалізувати набуті знання та вміння у реальному мистецькому середовищі.

Позааудиторна діяльність створює простір, у якому здобувач вищої освіти переходить від позиції переважно учасника навчального процесу до позиції активного суб’єкта мистецької діяльності.

У межах нашого дослідження під позааудиторною виконавською діяльністю пропонуємо розуміти організовану або ініційовану студентами музично-творчу діяльність, яка здійснюється поза межами обов’язкових аудиторних занять і передбачає практичне виконання музичних творів, підготовку та участь у концертних, конкурсних, фестивальних, культурно-просвітницьких і мистецько-проєктних заходах.

До основних форм такої діяльності належать (Рис. 1.2):

- участь у хорових колективах;
- вокально-ансамблева діяльність;
- інструментальне ансамблеве музикування;
- сольна виконавська діяльність;
- концертна діяльність;
- фестивалі та конкурси;
- творчі проєкти;

- мистецько-просвітницькі заходи;
- музично-театральні постановки;
- тематичні мистецькі програми;
- благодійні концерти;
- культурні та патріотично-просвітницькі заходи.



Рис. 1.2. Основні форми мистецько-виконавчої діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва

Педагогічна цінність цієї діяльності полягає в тому, що вона забезпечує інтеграцію кількох професійних сфер. Студент одночасно виконує функції музиканта-виконавця, учасника колективу, організатора, комунікатора, інтерпретатора та рефлексивного суб’єкта.

Особливе значення має колективне музикування. Хор або вокальний ансамбль є своєрідною моделлю професійного соціокультурного середовища, у якому студент навчається слухати партнера, координувати власні дії з діями

інших учасників, відповідати за результат колективної роботи та усвідомлювати взаємозалежність індивідуального і спільного художнього результату.

Проблематика диригентсько-хорової підготовки в українській мистецькій педагогіці розглядається як важливий компонент професійного становлення майбутнього музиканта-педагога. А. Растригіна наголошує на необхідності переосмислення диригентсько-хорової підготовки майбутнього фахівця-музиканта з позицій сучасної мистецької парадигми освіти [18, с. 61–66].

Позааудиторна виконавська діяльність має також значний потенціал для розвитку комунікативних компетентностей. Концерт, фестиваль або творчий проєкт передбачає взаємодію з виконавцями, керівниками колективів, організаторами, слухачами та іншими представниками мистецького середовища. У таких ситуаціях студент отримує досвід професійної комунікації, який неможливо повною мірою сформувати лише в межах традиційного аудиторного навчання [14, с. 142–146; 15, с. 60–66; 21, с. 91–95].

Важливим є й розвиток сценічної культури. Виступ перед аудиторією вимагає психологічної готовності, емоційної стійкості, концентрації, здатності контролювати виконавський стан і водночас зберігати художню переконливість виконання.

Таким чином, позааудиторна виконавська діяльність виконує низку взаємопов’язаних функцій (Рис. 1.3):

1. професійно-розвивальну – забезпечує вдосконалення фахових умінь;
2. творчо-самореалізаційну – створює можливості для індивідуального художнього самовираження;
3. комунікативну – формує досвід професійної та міжособистісної взаємодії;
4. організаційну – розвиває здатність планувати й реалізовувати мистецькі заходи;

5. культурно-просвітницьку – сприяє популяризації музичного мистецтва;

6. національно-культурну – забезпечує залучення студентів до українського мистецького контексту;

7. рефлексивну – стимулює самоаналіз і професійне самовдосконалення.



Рис. 1.3. Функції позааудиторної виконавської діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва

Особливої актуальності набуває національно-культурний потенціал позааудиторної діяльності. В умовах сучасного українського суспільства музично-виконавська діяльність може бути важливим засобом утвердження національної культурної ідентичності, популяризації української музики та збереження мистецької спадщини.

Отже, позааудиторна виконавська діяльність є не другорядним доповненням до освітнього процесу, а важливим педагогічним ресурсом професійного становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва.

1.4. Педагогічний потенціал позааудиторної виконавської діяльності у розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва

Позааудиторна виконавська діяльність у системі професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва має не лише доповнювальний, а й виразний педагогічний потенціал, оскільки забезпечує перенесення набутих у процесі фахового навчання знань, умінь і навичок у реальний мистецько-виконавський контекст. На відміну від аудиторної роботи, яка значною мірою передбачає педагогічно організоване моделювання професійних ситуацій, позааудиторна діяльність створює умови для їх практичного проживання: публічного виконання, творчої взаємодії, організації концертів, участі у фестивалях і конкурсах, реалізації мистецьких проєктів та комунікації з різними аудиторіями.

Такий підхід узгоджується із сучасним розумінням професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, у якій виконавська діяльність розглядається як важливий засіб формування професійної культури, творчої самореалізації та фахових компетентностей. Виконавсько-концертна практика, інтерпретаційна робота й професійний саморозвиток мають безпосереднє значення для професійного становлення майбутніх педагогів-музикантів [9, с. 93–100; 14, с. 142–146; 15, с. 60–66].

Особливого значення набуває безпосередня включеність здобувачів вищої освіти у реальний мистецький процес. Участь у вокальних та хорових колективах, ансамблях, концертних програмах, фестивалях, конкурсах, творчих і благодійних проєктах дає змогу студенту поступово переходити від позиції виконавця навчального завдання до позиції самостійного суб’єкта мистецької діяльності. У цьому процесі формуються не лише виконавські

навички, а й відповідальність за результат спільної роботи, сценічна культура, здатність до творчої взаємодії, комунікації, самоорганізації та рефлексії.

Важливим педагогічним чинником є також особистий приклад викладача-практика. Для здобувача мистецької освіти викладач, який одночасно здійснює педагогічну та активну концертно-виконавську діяльність, виступає своєрідною моделлю професійної поведінки. Він демонструє, що професія вчителя музичного мистецтва не обмежується аудиторною взаємодією зі здобувачами освіти, а передбачає постійний творчий розвиток, сценічну практику, участь у культурному житті громади та суспільства.

Показовим у цьому контексті є досвід мистецько-педагогічної діяльності Уманського національного університету, де професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва поєднується з активною творчою практикою викладачів і здобувачів. Університетські наукові та освітні матеріали засвідчують усталену традицію функціонування творчих колективів, зокрема чоловічого вокального тріо «Гонта» та жіночого колективу «Софія»; участь у таких колективах пов’язується з розвитком творчої майстерності, навичок публічного виступу та професійно-педагогічного досвіду студентів.

Показовим прикладом реалізації потенціалу позааудиторської виконавської діяльності у збереженні та популяризації української музичної культури є діяльність чоловічого вокального тріо «Гонта» – доцентів кафедри музичного мистецтва, заслужених працівників культури України Петра Волошина, Валентина Купчика та Василя Семенчука, створеного 1998 року та названого на честь одного з визначних діячів української історії – Івана Гонти. Упродовж тривалого періоду творчої діяльності колектив сформував власну виконавську естетику, в основі якої поєднуються традиції українського чоловічого багатоголосся, професійна вокальна культура, ансамблева злагодженість, художня інтерпретація та сучасне прочитання народнопісенного матеріалу.

Особливе місце у творчій діяльності тріо посідає опрацювання українських народних пісень, що розглядається не як механічне відтворення фольклорного першоджерела, а як творчий процес його художньої інтерпретації та актуалізації. Важливим здобутком колективу є створення власних аранжувань, гармонізацій та вокальних обробок народнопісенного матеріалу. Такий підхід дає змогу зберігати інтонаційну, мелодичну та образно-смислову основу народної пісні, водночас підносячи її звучання до рівня професійного концертного виконавства.

Вокальне аранжування в діяльності тріо «Гонта» набуває особливого значення, оскільки саме через нього традиційний одноголосий або гетерофонний матеріал отримує нові можливості ансамблевого розвитку. Застосування багатоголосної фактури, гармонічного збагачення, тембрового розмежування партій, поліфонічних прийомів та динамічного розвитку дає можливість розкрити прихований художній потенціал народної мелодії. При цьому професійне опрацювання не нівелює її фольклорної природи, а, навпаки, сприяє її подальшому функціонуванню в сучасному культурному середовищі.

Важливою характеристикою виконавської діяльності колективу є високий рівень ансамблевої майстерності. Чоловіче тріо потребує особливої точності інтонаційної взаємодії, тембрової єдності, відчуття ансамблевого балансу, узгодженості артикуляції, динаміки, агогіки та фразування. У такому форматі кожен виконавець одночасно реалізує індивідуальний творчий потенціал і підпорядковує його загальній художній концепції твору. Саме ця взаємодія індивідуального та колективного начал формує професійну ансамблеву культуру, яка є важливою складовою фахової компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Показовою є також практика виконання творів a cappella, яка вимагає від співаків особливо високого рівня слухового контролю, інтонаційної стабільності, ритмічної точності та внутрішнього відчуття ансамблевого звучання. Водночас використання інструментального супроводу розширює

темброво-виражальні можливості концертних програм і дає змогу адаптувати народнопісенний матеріал до різних форматів сценічної презентації. Таким чином, виконавська практика «Гонти» демонструє можливість органічного поєднання традиційної основи з сучасними засобами музичної виразності.

Репертуарна політика колективу також має важливе культурно-просвітницьке значення. Поряд з українськими народними піснями, у творчому доробку тріо представлені духовні твори, пісні українських та зарубіжних авторів, авторські духовні композиції, а також твори на слова українських поетів. Така репертуарна багатовекторність сприяє формуванню цілісного уявлення про українську музичну культуру – від фольклорних джерел до професійної композиторської творчості.

Особливого значення ця діяльність набуває в освітньому контексті. Творча практика тріо «Гонта» створює реальний простір для професійного навчання через виконавську діяльність: здобувачі освіти мають можливість спостерігати за процесом підготовки концертної програми, опановувати принципи ансамблевого співу, аналізувати особливості вокального аранжування, розвивати сценічну культуру та формувати навички творчої взаємодії. У цьому аспекті мистецький колектив постає не лише як виконавська одиниця, а й як своєрідне освітнє середовище, у якому професійні компетентності формуються безпосередньо в процесі практичної діяльності.

Важливим є й просвітницький потенціал діяльності колективу. Виконання українських народних пісень у професійній концертній інтерпретації сприяє поширенню знань про національну музичну спадщину, актуалізує інтерес до української пісенної традиції та демонструє її художню життєздатність у сучасному культурному просторі. Особливо цінним є те, що народнопісенний матеріал у такій інтерпретації стає доступним різним поколінням слухачів, поєднуючи функції мистецької презентації, культурної пам’яті та міжпоколіннєвої передачі традиції.

Окремий напрям діяльності тріо «Гонта» становить участь у благодійних та волонтерських мистецьких заходах. У сучасних суспільних умовах

концертна діяльність набуває додаткового соціального виміру, оскільки музичне мистецтво стає засобом підтримки важливих суспільних ініціатив, консолідації громади та утвердження почуття національної єдності. Благодійний концерт у цьому контексті перестає бути лише формою сценічної презентації й перетворюється на особливий різновид соціально відповідальної мистецької практики.

Участь тріо у волонтерських та благодійних заходах демонструє, що професійна виконавська майстерність може безпосередньо трансформуватися в суспільно корисну діяльність. Музикант у такому випадку виступає не лише як виконавець, а і як активний учасник громадського життя, здатний за допомогою мистецтва підтримувати людей, привертати увагу до суспільно важливих проблем, об'єднувати аудиторію та сприяти реалізації благодійних ініціатив.

Таким чином, діяльність чоловічого вокального тріо «Гонта» доцільно розглядати як комплексний приклад функціонування сучасного мистецького колективу, у якому виконавська, аранжувальна, освітня, культурна, просвітницька та волонтерська діяльність утворюють цілісну систему. Особливої ваги набуває практика професійного опрацювання українських народних пісень, завдяки якій фольклорне першоджерело отримує нове сценічне життя, зберігаючи свою національну ідентичність та водночас набуваючи сучасної художньої форми.

У контексті дослідження професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва цей досвід є особливо цінним, оскільки демонструє поступовий перехід від виконавця до творчого інтерпретатора, організатора мистецького процесу та педагога-просвітника. Саме така модель позааудиторної діяльності забезпечує не лише вдосконалення вокально-виконавських умінь, а й розвиток організаційних, комунікативних, творчих, культурологічних та соціально відповідальних якостей майбутнього фахівця.

Не менш важливим є досвід ансамблю викладачів і студентів жіночого колективу «Софія», діяльність якого створює природне середовище для

міжпоколіннєвої мистецької взаємодії та активної позааудиторної виконавської діяльності здобувачів вищої освіти. Особливість такого формату полягає в тому, що освітній процес виходить за межі аудиторії й безпосередньо інтегрується з реальною концертною практикою. Здобувач не лише засвоює теоретичні відомості про українську музичну культуру, а й отримує можливість безпосередньо виконувати музичний матеріал, працювати в ансамблі, брати участь у репетиціях, концертних програмах, мистецьких заходах та інших формах творчої діяльності.

Особливий інтерес у цьому контексті становить звернення ансамблю до вторинного музичного фольклору, у якому традиційний народнопісенний матеріал набуває нового художнього звучання завдяки сучасному аранжуванню, переосмисленню фактури, тембрової організації, гармонічної мови та виконавської манери. Такий підхід є особливо продуктивним у роботі з молодіжною аудиторією, оскільки дає змогу поєднати автентичну основу української пісні з близькими сучасному слухачеві засобами музичної виразності. Народна пісня в цьому випадку постає не як статичний зразок минулого, а як живий мистецький матеріал, здатний до творчої трансформації та сучасної сценічної презентації.

Виконавська практика в напрямі вторинного музичного фольклору сприяє формуванню у здобувачів усвідомленого ставлення до народнопісенної спадщини. Знайомлячись із сучасними аранжуваннями українських народних пісень та безпосередньо виконуючи їх, студенти поступово відкривають для себе мелодичне, ритмічне, ладове, образно-емоційне та жанрове багатство української традиційної музики. Це, своєю чергою, стимулює інтерес до пошуку маловідомих фольклорних зразків, вивчення регіональних особливостей народної пісенності, осмислення обрядового та соціально-побутового контексту їх виникнення і функціонування.

Важливо, що сучасне аранжування не повинно розглядатися лише як спосіб естетичного оновлення народної пісні. У педагогічному аспекті воно стає засобом актуалізації фольклорної спадщини для сучасного здобувача

освіти. Традиційний матеріал, представлений у сучасній виконавській формі, стає доступнішим для молодіжного сприйняття, викликає емоційний відгук і формує природний інтерес до української музичної традиції. Водночас безпосередня участь у його виконанні сприяє переходу від пасивного споживання культурного продукту до активного співтворення та особистісного переживання національної культурної спадщини.

Позааудиторна діяльність ансамблю «Софія» має також важливий організаційно-творчий потенціал. У процесі підготовки концертних програм здобувачі можуть залучатися до вибору репертуару, аналізу музичного матеріалу, визначення виконавського складу, розподілу партій, репетиційної роботи, сценічного оформлення та безпосередньої презентації музичних творів. Таким чином, студент поступово переходить від ролі виконавця до ролі активного суб'єкта організації мистецького процесу, що безпосередньо відповідає логіці розвитку його професійної компетентності.

Особливо перспективним напрямом такої діяльності є створення творчих малих вокально-ансамблевих форм – дуетів, тріо, квартетів. Робота в малих складах потребує від виконавців високого рівня відповідальності, оскільки кожна партія має виразну функціональну роль у формуванні загального звучання. Учасник такого ансамблю розвиває навички ансамблевого слухання, інтонаційної точності, тембрового балансу, ритмічної узгодженості, музичної комунікації та творчого реагування на дії партнерів. Водночас малі вокальні форми є організаційно мобільними й можуть активно використовуватися в різноманітних концертних, освітніх, просвітницьких та благодійних заходах.

Створення студентських дуетів, тріо та квартетів на основі українського народнопісенного матеріалу має й виразний мотиваційний ефект. Для молоді участь у невеликому творчому колективі часто стає доступною формою самореалізації, яка дає можливість проявити індивідуальність, відчути власну значущість у спільному результаті та поступово сформувати стійку потребу в мистецькій діяльності. Особливої цінності набуває ситуація, коли здобувачі

самостійно ініціюють створення невеликих ансамблів, добирають репертуар, працюють над його аранжуванням та презентують результати власної творчої роботи.

У такому середовищі викладач виконує функцію не лише керівника чи транслятора готових знань, а передусім наставника, консультанта й творчого партнера. Здобувач спостерігає за професійною роботою викладача безпосередньо у творчому процесі, переймає способи сценічної поведінки, ансамблевого слухання, інтерпретації музичного матеріалу, організації репетиційної роботи та взаємодії з партнерами. Водночас міжпоколіннєва взаємодія створює можливість для двостороннього творчого обміну: викладач передає професійний досвід, а молоді виконавці привносять сучасні виконавські орієнтації, нові форми сценічної презентації та актуальне бачення традиційного матеріалу.

Важливою складовою цього процесу є концертна апробація результатів позааудиторної роботи. Виступ перед реальною аудиторією створює принципово інші умови професійного розвитку порівняно з навчальною репетицією. Здобувач навчається мобілізувати виконавські ресурси, долати сценічне хвилювання, підтримувати художню концепцію твору в умовах публічного виконання, реагувати на особливості конкретного сценічного простору та комунікувати зі слухачем. Саме тому позааудиторна концертна діяльність може розглядатися як своєрідний практичний полігон професійного становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Водночас участь у таких мистецьких ініціативах сприяє формуванню культурно-просвітницької позиції майбутнього педагога. Виконуючи українські народні пісні в сучасних аранжуваннях, здобувач не лише набуває виконавського досвіду, а й фактично стає популяризатором української музичної спадщини. Він вчиться пояснювати походження та зміст твору, презентувати його слухачам, розкривати особливості народної традиції та формувати зацікавленість нею. У подальшій професійній діяльності такий досвід може бути перенесений у шкільне освітнє середовище, де вчитель

музичного мистецтва виступає посередником між молодим поколінням і національною культурною спадщиною.

Отже, діяльність ансамблю «Софія» є прикладом того, як позааудиторне ансамблеве музикування може перетворюватися на цілісну систему професійного, творчого, культурного та соціального розвитку здобувача вищої освіти. Поєднання міжпоколіннєвої взаємодії, активної концертної практики, звернення до вторинного музичного фольклору, сучасного аранжування українських народних пісень і створення малих вокально-ансамблевих форм забезпечує умови для поступового формування виконавця, здатного не лише професійно інтерпретувати музичний твір, а й самостійно організовувати мистецький процес, творчо переосмислювати фольклорну спадщину, залучати до неї молодіжну аудиторію та виконувати культурно-просвітницьку функцію майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Важливим прикладом творчого самовираження викладача є виконавська та авторська діяльність Тетяни Мазур, яку доцільно розглядати як органічне поєднання педагогічної, концертно-виконавської, композиторсько-авторської та культурно-просвітницької практики. Її творча діяльність демонструє можливість гармонійного поєднання професійної педагогічної роботи з активною мистецькою самореалізацією, що є особливо значущим у контексті підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Характерною ознакою творчого доробку Тетяни Мазур є оригінальність авторського висловлювання та виразний індивідуальний творчий почерк. Її пісенна творчість вирізняється тематичною різнохарактерністю та емоційною багатоплановістю. У авторських композиціях знаходять художнє осмислення такі універсальні й водночас актуальні для українського суспільства теми, як кохання, радість, душевні переживання, печаль, прагнення миру, материнська любов, війна, національна стійкість, духовні цінності та образ оберегу. Така тематична палітра засвідчує прагнення авторки реагувати на різні грані людського життя, відтворювати емоційний стан сучасної людини та осмислювати суспільні події засобами пісенного мистецтва.

Особливу цінність становить здатність авторки поєднувати особистісне емоційне переживання із суспільно значущою проблематикою. Пісня про кохання у її творчій інтерпретації може набувати інтимно-ліричного звучання, композиції про радість і світлі почуття – створювати атмосферу емоційного піднесення, тоді як твори, пов'язані з війною, миром, пам'яттю та оберегами, актуалізують переживання сучасного українського суспільства. У цьому виявляється одна з важливих рис авторської творчості – здатність трансформувати життєвий досвід у художній образ, доступний для емоційного сприйняття широкої аудиторії.

Окремого наголосу потребує саме виконавський аспект авторської діяльності Тетяни Мазур. Вона не лише створює власний музичний матеріал, а й виступає його інтерпретатором, що забезпечує органічну єдність авторського задуму та сценічного втілення. Вокальна манера артистки характеризується прагненням до змістової виразності, емоційної переконливості та відповідності характеру музичного твору. Саме через виконавську інтерпретацію авторська пісня набуває завершеного художнього образу, а слухач отримує можливість безпосередньо сприйняти особистісне ставлення співачки до порушеної теми.

У цьому контексті творчий почерк Тетяни Мазур можна розглядати як індивідуалізовану систему авторських і виконавських засобів, у якій взаємодіють мелодична образність, поетична змістовність, вокальна виразність, емоційна насиченість та сценічна культура. Важливо, що її діяльність не обмежується виконанням готового репертуару: вона створює власний мистецький продукт, здійснює його художнє втілення та презентує його реальній аудиторії. Такий досвід особливо цінний для майбутніх учителів музичного мистецтва, адже демонструє практичну модель професійного музиканта-педагога, який одночасно є виконавцем, творчою особистістю, автором і культурним комунікатором.

Творча активність Тетяни Мазур має і виразний позааудиторний характер. Її концертна діяльність створює приклад того, як викладач може

продовжувати професійний розвиток поза межами безпосереднього навчального заняття, підтримувати власну виконавську форму, розширювати творчий репертуар, апробувати авторські твори та взаємодіяти з різними аудиторіями. За її участю в концертних і сольних програмах протягом одного навчального семестру відбулося понад п’ятдесят мистецьких заходів, що свідчить про інтенсивність та системність її концертно-виконавської практики.

Особливого значення в сучасних умовах набуває якість аудіовізуальної фіксації творчого доробку артистки. Професійно підготовлені відео- та аудіозаписи її авторських і виконавських робіт забезпечують не лише поширення мистецького продукту в цифровому середовищі, а й формують своєрідний електронний творчий архів. Для сучасного педагога-музиканта така практика є надзвичайно важливою, оскільки цифрове представлення власної творчості стає невід’ємною частиною професійної діяльності. Якісний відеозапис концертного виступу, авторської пісні чи музичного проєкту може виконувати одночасно мистецьку, презентаційну, освітню, просвітницьку та комунікативну функції.

Для здобувачів вищої освіти, майбутніх учителів музичного мистецтва, приклад Тетяни Мазур є цінним насамперед тому, що демонструє реальний механізм переходу від професійної підготовки до активної творчої самореалізації. Спостерігаючи за діяльністю викладача-артиста, здобувач отримує можливість побачити, що професійна компетентність учителя музичного мистецтва не обмежується володінням методикою викладання. Вона передбачає постійне вдосконалення виконавської майстерності, розвиток творчого мислення, здатність створювати власний мистецький продукт, працювати з аудиторією та презентувати результати своєї діяльності в традиційному й цифровому культурному просторі.

Водночас така діяльність формує у студентів мотивацію до власної творчої активності. Приклад викладача, який регулярно виступає, створює авторські композиції, записує аудіо- та відеоматеріали, бере участь у

мистецьких заходах і реалізує власні творчі проєкти, актуалізує для здобувача можливість побудови власної індивідуальної траєкторії професійного розвитку. Студент поступово усвідомлює, що музична освіта не завершується отриманням диплома, а передбачає безперервний творчий саморозвиток, сценічну практику, авторський пошук і професійне самовдосконалення.

Особливої актуальності цей досвід набуває в умовах сучасного українського суспільства, коли діяльність педагога-музиканта виходить за межі традиційної освітньої моделі. Позааудиторна виконавська практика може ставати важливим засобом культурної комунікації, емоційної підтримки, утвердження української культурної ідентичності та консолідації спільноти. Тематика авторських пісень Тетяни Мазур, зокрема звернення до проблем миру, війни, людських почуттів, духовних цінностей та образу оберегу, дозволяє мистецькими засобами реагувати на актуальні суспільні виклики й формувати простір для емоційного осмислення сучасності.

У цьому сенсі позааудиторна виконавська діяльність викладача стає педагогічно значущою моделлю для наслідування, оскільки демонструє студентам практичне втілення професійних компетентностей у реальному мистецькому середовищі. Здобувач має можливість не лише засвоювати теоретичні положення про сценічну діяльність, інтерпретацію, авторську творчість чи музичну комунікацію, а й спостерігати їх функціонування в реальній професійній практиці.

Отже, творча діяльність Тетяни Мазур є показовим прикладом інтеграції педагогічної, авторської, вокально-виконавської, концертної та цифрової мистецької практики. Оригінальність її авторських пісень, тематична різноманітність, виразний індивідуальний виконавський почерк, системна концертна активність і високоякісна аудіовізуальна презентація творчого доробку створюють модель сучасної професійної самореалізації педагога-музиканта. Для здобувачів вищої освіти такий досвід має не лише мистецьке, а й професійно-педагогічне значення, оскільки переконливо демонструє, що активна позааудиторна виконавська діяльність є важливим механізмом

розвитку творчої компетентності, професійної мобільності, сценічної культури, авторського мислення та готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до безперервного творчого саморозвитку.

Таким чином, професійна активність викладачів стає своєрідним «живим підручником» для здобувачів вищої освіти. Спостерігаючи за діяльністю викладача на сцені, під час репетицій, концертних програм, творчих проєктів чи мистецько-просвітницьких заходів, студент отримує можливість побачити практичне втілення тих компетентностей, які формуються в освітньому процесі. Особистий приклад викладача сприяє формуванню у здобувачів уявлення про професію як про динамічну систему безперервного навчання, виконавського розвитку, творчого пошуку та суспільної взаємодії.

Педагогічний потенціал позааудиторної виконавської діяльності доцільно представити через взаємозв’язок її основних можливостей із компонентами професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Отже, позааудиторна виконавська діяльність може розглядатися як практико-орієнтований простір професійного становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва. Її цінність полягає у тому, що студент одночасно виступає виконавцем, учасником творчого колективу, організатором, комунікатором, інтерпретатором і рефлексивним суб’єктом власної діяльності.

У цьому аспекті важливим є не просто збільшення кількості концертних виступів чи мистецьких заходів, а цілеспрямоване педагогічне використання їхнього потенціалу. Позааудиторна діяльність стає ефективним засобом професійного розвитку тоді, коли кожна творча ситуація супроводжується постановкою професійних завдань, практичним виконанням, отриманням зворотного зв’язку, самооцінюванням і визначенням подальших напрямів удосконалення.

Таким чином, у підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва доцільно розглядати позааудиторну виконавську діяльність не як периферійний або факультативний компонент освітнього процесу, а як важливий педагогічний ресурс формування цілісної професійної компетентності. Її результативність посилюється за умови органічного поєднання трьох складових: активної мистецької діяльності здобувача – професійного прикладу викладача – рефлексивного осмислення набутого досвіду. Саме така взаємодія забезпечує поступовий перехід студента від виконавця до творчого інтерпретатора, організатора мистецького процесу та майбутнього педагога, здатного самостійно створювати й реалізовувати мистецько-педагогічні проєкти.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

У першому розділі магістерської роботи здійснено теоретичне обґрунтування педагогічного потенціалу позааудиторної виконавської діяльності у розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Проведений аналіз наукових, педагогічних і мистецтвознавчих підходів дав змогу розглядати професійну компетентність майбутнього педагога-музиканта як інтегроване особистісно-професійне утворення, що забезпечує здатність ефективно здійснювати музично-педагогічну, виконавську, творчу, комунікативну та організаційну діяльність.

Визначено структуру професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва, у якій взаємопов'язано мотиваційно-ціннісний, когнітивний, виконавсько-творчий, комунікативно-організаційний та рефлексивний компоненти. Їх сукупність відображає цілісність професійного становлення майбутнього фахівця та дає змогу простежити безпосередній вплив різних форм мистецької діяльності на формування його готовності до майбутньої професійної діяльності.

Теоретичне осмислення сутності позааудиторної виконавської діяльності дозволило визначити її як організовану або ініціативну мистецько-виконавську практику здобувачів вищої освіти, що здійснюється поза межами основного аудиторного заняття та передбачає їх активне залучення до індивідуального й колективного музикування, концертної, фестивальної, конкурсної, проєктної, просвітницької та культурно-громадської діяльності. До її основних форм віднесено участь у хорових і вокально-ансамблевих колективах, інструментальне ансамблеве музикування, сольну виконавську діяльність, концертні виступи, фестивалі й конкурси, творчі проєкти, мистецько-просвітницькі заходи, музично-театральні постановки, тематичні мистецькі програми, благодійні та культурно-патріотично-просвітницькі заходи.

З'ясовано, що педагогічний потенціал позааудиторної виконавської діяльності визначається її здатністю створювати умови для практичного

застосування професійних знань і вмінь у реальному мистецькому середовищі. Така діяльність забезпечує вдосконалення виконавської майстерності, розвиток творчої ініціативи, формування сценічної культури, набуття досвіду ансамблевої та міжособистісної взаємодії, організації мистецьких заходів, комунікації з аудиторією, а також формування навичок самоаналізу й професійної рефлексії.

Установлено взаємозв'язок основних функцій позааудиторної виконавської діяльності з компонентами професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Зокрема, професійно-розвивальна функція сприяє вдосконаленню фахових умінь; творчо-самореалізаційна забезпечує можливості художнього самовираження; комунікативна та організаційна формують досвід професійної взаємодії та реалізації мистецьких ініціатив; культурно-просвітницька і національно-культурна сприяють усвідомленню суспільної місії мистецтва та залученню здобувачів до українського культурного контексту; рефлексивна стимулює самоаналіз і професійне самовдосконалення.

Важливим результатом теоретичного аналізу стало обґрунтування значення активної мистецько-виконавської практики здобувачів вищої освіти. Їхня участь у творчих колективах, концертних програмах, фестивалях, конкурсах, мистецьких і благодійних проєктах забезпечує поступове ускладнення професійної позиції – від виконавця навчального завдання до творчого інтерпретатора, учасника й організатора мистецького процесу. Саме в реальних ситуаціях сценічної та колективної діяльності здобувач набуває досвіду відповідальності за мистецький результат, взаємодії з партнерами, подолання виконавських труднощів, роботи з аудиторією та рефлексивного оцінювання власної діяльності.

Окремо визначено значення особистого професійного прикладу викладача-практика як важливого педагогічного ресурсу позааудиторної виконавської діяльності. У мистецькій освіті викладач, який поєднує педагогічну діяльність із активною концертно-виконавською та творчою

практикою, виступає для здобувачів носієм професійного досвіду й моделлю безперервного творчого розвитку. Такий досвід особливо виразно реалізується в мистецько-освітньому середовищі кафедри музичного мистецтва факультету педагогічної та мистецької освіти Уманського національного університету, де творча активність викладачів і здобувачів інтегрується з освітнім процесом.

Показовими прикладами такого середовища є діяльність вокального чоловічого тріо «Гонта», ансамблю викладачів і студентів «Софія», а також творча, виконавська та авторська діяльність Тетяни Мазур. Постійна участь викладачів і здобувачів у концертних програмах та інших мистецьких заходах на різних концертних майданчиках України створює ситуацію безпосереднього професійного навчання через діяльність. У такому середовищі студент не лише засвоює теоретичні положення, а й спостерігає їх практичне втілення у виконавській, організаційній, комунікативній та творчій роботі викладача.

Отже, професійна діяльність викладача-практика набуває функції своєрідного «живого професійного зразка», що сприяє формуванню у здобувачів цілісного уявлення про професію вчителя музичного мистецтва як діяльність, що передбачає не лише передачу знань, а й постійне виконавське зростання, творче самовираження, культурне служіння та взаємодію із суспільством.

Узагальнення результатів теоретичного дослідження дає підстави стверджувати, що педагогічний потенціал позааудиторної виконавської діяльності реалізується найбільш повно за умови її цілеспрямованої педагогічної організації, активної суб’єктної участі здобувачів, професійного наставництва викладачів-практиків та систематичної рефлексії результатів діяльності. Саме за таких умов позааудиторне мистецьке середовище перетворюється на простір професійного становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Таким чином, теоретично обґрунтовано положення про те, що позааудиторна виконавська діяльність є важливим педагогічним ресурсом

розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва, оскільки забезпечує інтеграцію знань, виконавських умінь, творчого досвіду, комунікативних та організаційних здатностей, ціннісних орієнтацій і професійної рефлексії. Це створює теоретичне підґрунтя для подальшого розроблення та експериментальної перевірки педагогічних умов і авторської моделі розвитку професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва засобами позааудиторної виконавської діяльності.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ПОЗААУДИТОРНОЇ ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Зміст і принципи організації позааудиторної виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва

Розглядаючи позааудиторну виконавську діяльність як важливий ресурс професійного становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва, необхідно визначити її змістові характеристики, організаційні принципи та методичні орієнтири. У сучасних умовах трансформації української освіти вона набуває значення не периферійної, а органічної складової професійної підготовки майбутнього фахівця, оскільки забезпечує можливість перенесення набутих у межах освітніх компонентів знань, умінь і навичок у реальний мистецько-виконавський простір. Позааудиторна діяльність у цьому контексті не повинна розглядатися як додаткова або другорядна щодо освітнього процесу сфера. Її педагогічний потенціал полягає передусім у можливості створення реального мистецько-комунікативного середовища, у якому здобувач вищої освіти набуває досвіду творчої взаємодії, виконавської відповідальності, самостійного прийняття художніх рішень і публічної презентації результатів власної діяльності.

Особливої актуальності така організація професійної підготовки набуває в контексті Нової української школи (НУШ), концептуальні засади якої орієнтують освітній процес на формування компетентної, творчої, відповідальної, соціально активної особистості, здатної до самостійного мислення, комунікації та безперервного розвитку. У цьому контексті майбутній учитель музичного мистецтва має бути не лише носієм спеціальних музично-теоретичних знань і виконавських умінь, а й творчою особистістю, культурним медіатором, організатором мистецького середовища та активним учасником суспільно-культурного життя. Саме тому професійна підготовка такого фахівця потребує створення умов, за яких мистецтво стає не тільки

предметом навчання, а й способом особистісного, професійного та громадянського самовираження.

У системі НУШ особливого значення набуває мистецька освіта як простір розвитку цілісної особистості, здатної сприймати, осмислювати й творчо інтерпретувати явища культури. Музичне мистецтво у цьому процесі виконує особливу функцію, оскільки поєднує інтелектуальний, емоційний, творчий, комунікативний та ціннісний компоненти. Для майбутнього вчителя музичного мистецтва це означає необхідність не лише володіти технологією виконання музичного твору, а й розуміти його культурний контекст, художній зміст, національну своєрідність та виховний потенціал. Позааудиторна виконавська практика створює для цього особливо сприятливі умови, адже дозволяє безпосередньо поєднати мистецький досвід, професійне навчання та соціокультурну взаємодію.

Важливим аспектом такої підготовки є формування націєтворчої особистості сучасного вчителя музичного мистецтва. У сучасному українському освітньому просторі національна культура, українська музична спадщина, народнопісенна традиція, творчість українських композиторів і сучасних авторів мають розглядатися не лише як навчальний матеріал, а як важливі засоби формування культурної ідентичності та усвідомлення належності до українського культурного простору. Відповідно, позааудиторна виконавська діяльність може набувати культуротворчої та націєтворчої функції, коли здобувачі через виконання української музики, участь у концертах, мистецьких проєктах, культурно-просвітницьких і благодійних заходах не лише вдосконалюють власну виконавську майстерність, а й стають активними носіями та популяризаторами національної культурної спадщини.

У цьому аспекті особливого значення набуває звернення до української народної музичної творчості, народнопісенного матеріалу, сучасних аранжувань фольклорних творів та авторської музики українських композиторів і виконавців. Практичне виконання такого репертуару забезпечує глибше особистісне засвоєння культурних цінностей, ніж їх суто

теоретичне вивчення. Здобувач не просто отримує інформацію про народну пісню, її жанрові та стильові особливості, а входить у безпосередній досвід її художнього відтворення, осмислює образний зміст, інтонаційну природу, виконавські особливості та можливості сучасної сценічної інтерпретації.

Позааудиторна діяльність при цьому створює умови для активного суб'єктного позиціонування здобувача. У межах традиційної аудиторної роботи студент переважно виконує завдання, визначені освітньою програмою та викладачем. Натомість у позааудиторному мистецькому середовищі він поступово набуває можливості самостійно обирати репертуар, ініціювати творчі проєкти, брати участь у формуванні концертних програм, створювати малі вокально-ансамблеві форми, працювати над аранжуваннями, організовувати репетиційний процес і презентувати результати перед реальною аудиторією. Отже, змінюється сама професійна позиція здобувача – від виконавця навчального завдання до активного суб'єкта мистецького процесу.

У цьому контексті особливо цінним є досвід організації позааудиторної роботи на кафедрі музичного мистецтва Уманського національного університету, де виконавська практика може розглядатися як важлива складова професійного та творчого становлення майбутніх учителів музичного мистецтва. Залучення здобувачів до діяльності вокальних та хорових колективів, концертних програм, творчих проєктів, мистецьких заходів і різних форм ансамблевого музикування створює умови для інтеграції теоретичної підготовки з безпосередньою виконавською практикою. Особливу педагогічну цінність має можливість студентів працювати разом із викладачами у спільному мистецькому просторі, спостерігати за їхньою професійною діяльністю та поступово набувати досвіду організації власної творчої роботи.

Позааудиторне середовище кафедри музичного мистецтва Уманського національного університету у такому розумінні може функціонувати як своєрідна лабораторія професійного становлення, у якій одночасно

розвиваються вокально-виконавські, хорові, диригентські, комунікативні, організаційні та творчі компетентності. Репетиція, концерт, участь у мистецькому проєкті, підготовка авторської композиції чи аранжування, робота в дуеті, тріо або квартеті створюють конкретні професійні ситуації, що вимагають від здобувача відповідальності, самостійності, дисциплінованості, здатності до командної взаємодії та рефлексії власних результатів.

Важливо, що така діяльність забезпечує цілісний розвиток особистості майбутнього педагога. Виконавська практика сприяє вдосконаленню музичного слуху, вокальної техніки, ансамблевої культури, сценічної поведінки та інтерпретаційних умінь; організація концертних заходів розвиває управлінські та комунікативні якості; робота над репертуаром формує художньо-аналітичне мислення; взаємодія з аудиторією – педагогічну та соціальну відповідальність; а участь у культурно-просвітницьких і волонтерських мистецьких ініціативах – усвідомлення суспільної значущості професії вчителя музичного мистецтва.

Особливої ваги набуває рефлексивний компонент позааудиторної виконавської діяльності. Після публічного виступу здобувач має можливість оцінити власний виконавський результат, проаналізувати взаємодію з партнерами, визначити сильні й проблемні сторони підготовки, осмислити реакцію аудиторії та окреслити подальші напрями професійного вдосконалення. Така практика відповідає сучасній компетентнісній парадигмі освіти, у якій результат навчання визначається не лише обсягом засвоєних знань, а здатністю самостійно застосовувати їх у нових ситуаціях, оцінювати власну діяльність і відповідати за її результати.

Таким чином, позааудиторна виконавська діяльність у системі професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва доцільно розглядати як багатофункціональний освітньо-мистецький ресурс, що забезпечує інтеграцію професійного, творчого, культурного, комунікативного, громадянського та націєтворчого розвитку особистості. Її цінність полягає не лише у вдосконаленні виконавської майстерності, а й у формуванні готовності

майбутнього педагога створювати мистецьке середовище, організовувати колективну творчість, популяризувати українську культуру та використовувати мистецтво як засіб виховання цінностей.

У перспективі НУШ такий учитель постає не просто викладачем музичного мистецтва, а педагогом-культуротворцем, здатним через мистецьку діяльність формувати в учнів емоційно-ціннісне ставлення до культури, розвивати творче мислення, підтримувати особистісну самореалізацію та сприяти усвідомленню власної культурної належності. Саме тому активна позааудиторна діяльність здобувачів вищої освіти на кафедрі музичного мистецтва Уманського національного університету може розглядатися як важливий простір, у якому професійна компетентність майбутнього вчителя формується через реальну мистецьку практику, а мистецька практика, своєю чергою, набуває професійного, освітнього, культурного та націєтворчого змісту.

Професійна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва передбачає не лише засвоєння системи теоретичних знань та опанування окремих виконавських умінь, а й набуття здатності інтегрувати їх у конкретній професійній ситуації. Саме така інтеграція особливо виразно виявляється у виконавській діяльності, де музично-теоретичні знання, слухові уявлення, вокально-хорові або інструментальні навички, артистизм, комунікативність, емоційна саморегуляція та здатність до рефлексії функціонують не ізольовано, а як цілісна система.

Т. Пляченко та інші українські дослідники, аналізуючи професійні компетентності вчителя музичного мистецтва, акцентують увагу на взаємозв’язку фахових компетенцій із професійною діяльністю педагога-музиканта [13, с. 106–111; 22, с. 148–152]. Отже, виконавська діяльність у системі підготовки майбутнього фахівця має розглядатися не лише як засіб удосконалення музичних умінь, а як важлива форма практичного набуття професійного досвіду.

У цьому зв’язку зміст позааудиторної виконавської діяльності доцільно визначати як сукупність взаємопов’язаних видів мистецької, організаційної, комунікативної, творчої та рефлексивної активності здобувача вищої освіти, спрямованих на практичне застосування фахових знань, удосконалення виконавських умінь, розвиток професійно важливих якостей та набуття досвіду організації мистецької взаємодії.

До основних змістових компонентів такої діяльності належать:

– виконавський, що передбачає підготовку та виконання вокальних, хорових, інструментальних і вокально-інструментальних творів;

– інтерпретаційний, пов’язаний із художньо-образним осмисленням музичного твору, визначенням його стильових, жанрових та драматургічних особливостей;

– організаційний, що охоплює планування репетицій, підготовку концертних програм, участь у фестивалях, конкурсах, мистецьких проєктах та інших формах культурно-мистецької діяльності;

– комунікативний, який реалізується у взаємодії з учасниками творчого колективу, керівником, концертмейстером, слухачами, організаторами мистецьких заходів;

– творчий, спрямований на розвиток здатності до самостійного художнього пошуку, аранжування, інтерпретації, створення творчих проєктів;

– рефлексивний, що забезпечує осмислення власного виконавського досвіду, визначення труднощів, досягнень і перспектив подальшого професійного розвитку.

Особливого значення набуває принцип інтеграції аудиторної та позааудиторної діяльності. Виконавська практика не повинна існувати відокремлено від змісту фахової підготовки. Навпаки, знання, отримані під час вивчення музично-теоретичних, вокально-хорових, диригентських, методичних та психолого-педагогічних дисциплін, мають знаходити практичне продовження у творчій діяльності здобувача.

Таке розуміння відповідає сучасному трактуванню професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва як цілісного процесу, у якому фахові знання набувають професійної значущості через практичну діяльність. Дослідження І. Заболотного засвідчує значний потенціал хорового репертуару у формуванні фахових компетентностей майбутнього вчителя музичного мистецтва [20, с. 142–146].

Організація позааудиторної виконавської діяльності має ґрунтуватися на таких принципах.

Принцип професійної спрямованості передбачає орієнтацію кожної форми виконавської активності на майбутню професійну діяльність учителя музичного мистецтва. Важливо, щоб студент не лише виконував музичний твір, а й поступово набував досвіду його педагогічного осмислення: умів пояснити художній задум, визначити виконавські труднощі, підібрати відповідні методи роботи та оцінити результат.

Принцип системності та послідовності передбачає організацію виконавської діяльності не як сукупності окремих концертних заходів, а як послідовного процесу професійного розвитку. У такому випадку кожний наступний етап має спиратися на попередній досвід і водночас створювати нові можливості для ускладнення творчих завдань.

Принцип суб’єктності орієнтує на активну позицію здобувача вищої освіти. Студент має виступати не пасивним виконавцем поставлених завдань, а суб’єктом творчого процесу, здатним пропонувати репертуар, визначати способи його опрацювання, брати участь у плануванні концертної діяльності та здійснювати самооцінювання.

Принцип індивідуалізації передбачає врахування рівня музичної підготовки, вокальних або інструментальних можливостей, творчих інтересів, психологічних особливостей та індивідуальної траєкторії професійного розвитку кожного здобувача.

Принцип творчої спрямованості забезпечує перехід від репродуктивного виконання до самостійної художньої діяльності. Важливим стає не лише

правильне відтворення нотного тексту, а й пошук індивідуального виконавського рішення.

Принцип колективної взаємодії має особливе значення для хорової та ансамблевої діяльності. Майбутній учитель музичного мистецтва повинен уміти не тільки демонструвати власні виконавські можливості, а й працювати в колективі, чути партнерів, узгоджувати художні рішення, відповідати за спільний результат.

Принцип рефлексивності передбачає систематичне осмислення студентом власної діяльності. Після репетицій, виступів, конкурсів або концертних програм доцільним є обговорення того, що вдалося реалізувати, які труднощі виникли та які способи їх подолання можуть бути застосовані надалі.

Принцип культурологічної та національної спрямованості передбачає активне включення українського музичного матеріалу до виконавської діяльності. Особливо важливим є формування здатності майбутнього педагога репрезентувати українську музичну культуру, народнопісенну традицію, сучасну українську академічну та популярну музику у відповідному мистецькому й освітньому контексті.

Отже, зміст позааудиторної виконавської діяльності доцільно вибудовувати як цілісну систему, у якій виконавський результат поєднується з професійним саморозвитком майбутнього вчителя музичного мистецтва. Її цінність полягає не тільки у підготовці концертного виступу, а передусім у набутті досвіду професійної діяльності, що має безпосереднє значення для майбутньої педагогічної практики.

2.2. Форми та методи розвитку професійної компетентності у процесі позааудиторної виконавської діяльності

Ефективність професійного розвитку майбутнього вчителя музичного мистецтва значною мірою залежить від різноманітності форм його творчої активності. Позааудиторний простір відкриває можливості для таких видів

діяльності, які складно повною мірою реалізувати в межах регламентованого аудиторного заняття.

До основних форм позааудиторної виконавської діяльності можна віднести:

– участь у хорових колективах;

– діяльність у вокальних та інструментальних ансамблях;

– сольне вокальне або інструментальне виконавство;

– участь у концертних програмах;

– фестивальну та конкурсну діяльність;

– мистецько-просвітницькі заходи;

– тематичні творчі вечори;

– майстер-класи та творчі зустрічі;

– мистецькі проєкти;

– благодійні та культурно-громадські концерти;

– участь у міжуніверситетських і регіональних мистецьких заходах;

– цифрові форми презентації виконавської діяльності.

Особливе місце посідає хорова діяльність, оскільки саме в ній майбутній учитель музичного мистецтва одночасно розвиває вокально-виконавські, диригентські, слухові, комунікативні, організаційні та педагогічні вміння. Диригентсько-хорова підготовка в українській мистецько-педагогічній науці розглядається як важлива складова професійного становлення фахівця-музиканта. А. Растригіна наголошує на її міждисциплінарному характері та зв’язку з формуванням світоглядної, морально-естетичної та професійної культури майбутнього фахівця [18, с. 61–66; 19, с. 527–537].

Не менш значущою є ансамблева діяльність. На відміну від індивідуального виконання, ансамблеве музикування потребує постійного слухового контролю, координації, взаєморозуміння, гнучкості та відповідальності за спільний художній результат. У професійній діяльності вчителя музичного мистецтва ці якості безпосередньо пов’язані з організацією дитячого вокального або хорового колективу.

Фестивальна та конкурсна діяльність створює ситуації публічної презентації результатів творчої роботи. Її педагогічна цінність полягає не лише в можливості здобути професійне визнання, а й у необхідності дотримуватися певних часових, художніх, організаційних і комунікативних вимог. Водночас конкурсна діяльність має організовуватися таким чином, щоб не зводити професійний розвиток студента лише до зовнішнього результату.

Важливим напрямом є проєктна діяльність. Художньо-виконавський проєкт може охоплювати вибір теми, формування репертуару, пошук музичного матеріалу, розподіл ролей, репетиційну роботу, організацію концертного простору, інформаційний супровід і підсумкову презентацію. Таким чином, проєкт об’єднує виконавський, організаційний і комунікативний компоненти професійної діяльності.

Дослідження М. Білецької, Я. Сопіної та Т. Підварко акцентує значення художньо-виконавського проєктування, самоорганізації та художньо-інтерпретаційних умінь у розвитку художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва [13, с. 106–111].

Для реалізації визначених форм доцільно використовувати комплекс методів [6, с. 279–284; 9, с. 93–100; 11, с. 57–62].

Метод художньо-інтерпретаційного аналізу передбачає послідовне осмислення музичного твору до його виконання. Студент визначає жанрові, стильові, драматургічні та образно-емоційні особливості композиції, аналізує засоби музичної виразності та формує власну інтерпретаційну концепцію.

Репетиційно-аналітичний метод передбачає поєднання безпосередньої виконавської практики з аналітичним осмисленням її результатів. Репетиція у такому випадку стає не механічним повторенням матеріалу, а процесом пошуку оптимальних способів художнього виконання.

Метод творчих проєктів дозволяє залучити студента до повного циклу мистецької діяльності – від задуму до публічної презентації результату.

Метод проблемних виконавських завдань передбачає постановку перед студентом конкретної художньої проблеми: наприклад, пошук способу

досягнення певного тембрового ефекту, вирішення проблеми ансамблевого балансу, формування кульмінації або пошук оптимального темпу.

Метод взаємного оцінювання спрямований на розвиток професійного слухання та здатності аргументовано аналізувати виконавський результат. Студенти можуть оцінювати не особистість виконавця, а конкретні параметри виконання: інтонацію, ансамбль, дикцію, динаміку, фразування, артикуляцію, сценічну поведінку.

Метод відео- та аудіорефлексії передбачає використання запису власного виконання для подальшого самоспостереження. Такий підхід сприяє формуванню здатності бачити власну діяльність з позиції слухача або майбутнього педагога.

Метод педагогічного моделювання полягає у створенні ситуацій, у яких студент виконує функції керівника творчого колективу: планує репетицію, формулює завдання, пояснює художню проблему, демонструє спосіб виконання та здійснює підсумкову рефлексію.

Метод наставництва передбачає професійно зорієнтовану взаємодію викладача й студента, за якої педагог не лише контролює результат, а й допомагає здобувачеві сформувати власну стратегію професійного розвитку.

Таким чином, методи позааудиторної виконавської діяльності повинні забезпечувати перехід від простого виконання музичного матеріалу до його професійного осмислення. Саме ця зміна акценту – від «виконати твір» до «зрозуміти, інтерпретувати, організувати, представити й осмислити виконання» – є принципово важливою для професійного становлення майбутнього педагога-музиканта.

2.3. Методична модель розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі позааудиторної виконавської діяльності

На основі теоретичного аналізу сутності професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва та педагогічного потенціалу

позааудиторної виконавської діяльності доцільно запропонувати відповідну методичну модель.

У межах цього дослідження модель розуміємо як теоретично обґрунтовану систему взаємопов'язаних компонентів, яка відображає логіку організації позааудиторної виконавської діяльності та її потенційний вплив на професійний розвиток майбутнього фахівця.

Модель містить такі блоки (Рис. 2.1.):

1. Цільовий блок [3; 7, с. 165–168; 9, с. 93–100].

Метою є розвиток професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва засобами цілеспрямованої позааудиторної виконавської діяльності.

2. Методологічний блок [7, с. 165–168; 9, с. 93–100; 11, с. 57–62].

В основу моделі покладено компетентнісний, особистісно орієнтований, діяльнісний, системний, творчий, аксіологічний і культурологічний підходи.

Компетентнісний підхід орієнтує діяльність на набуття здатності застосовувати знання у практичних професійних ситуаціях.

Особистісно орієнтований підхід забезпечує врахування індивідуальних творчих можливостей, потреб та інтересів студента [5, с. 20–24; 9, с. 93–100].

Діяльнісний підхід визначає активну практичну діяльність як основу професійного становлення.

Системний підхід забезпечує взаємозв'язок аудиторної, позааудиторної, виконавської, педагогічної та самостійної роботи.

Творчий підхід орієнтує на розвиток самостійності художнього мислення та інтерпретаційної свободи.

Аксіологічний і культурологічний підходи спрямовують діяльність на усвідомлення цінності музичного мистецтва, української культурної спадщини та професії вчителя музичного мистецтва.

3. Змістовий блок.

Зміст передбачає:

– вокально-виконавську підготовку;

– хорову та ансамблеву діяльність;

– інструментальне музикування;

– інтерпретаційну роботу;

– концертну діяльність;

– мистецьке проєктування;

– організаційно-комунікативну діяльність;

– рефлексію та самоосвіту.

4. Організаційно-процесуальний блок.

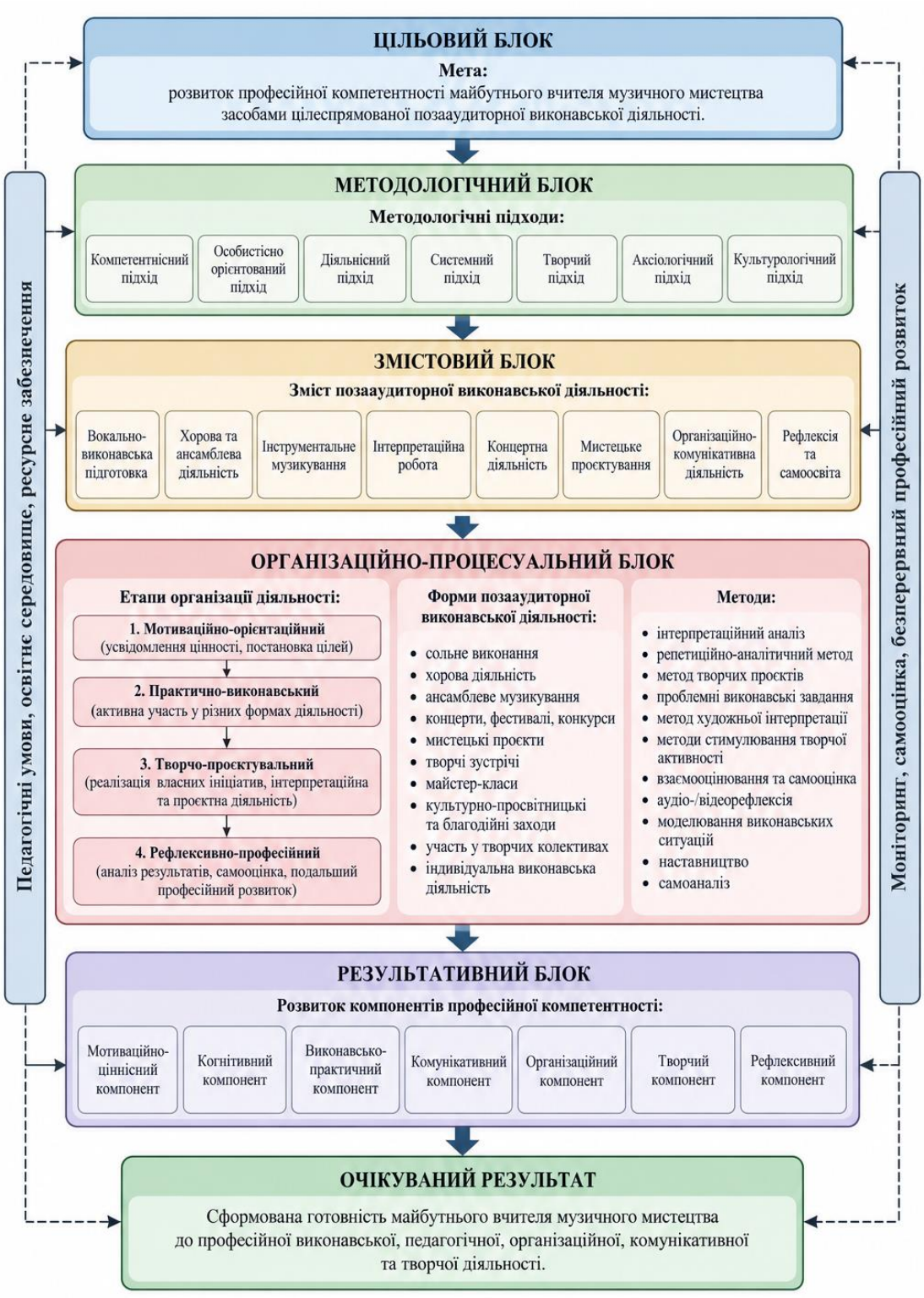


Рис. 2.1. Методична модель розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі позааудиторної виконавської діяльності

Умовно можна виокремити чотири послідовні етапи.

Мотиваційно-орієнтаційний етап спрямований на усвідомлення студентом значення виконавської діяльності для майбутньої професії. На цьому етапі визначаються творчі інтереси, індивідуальні цілі та напрями професійного саморозвитку.

Практично-виконавський етап передбачає безпосередню роботу над музичним репертуаром, розвиток вокально-хорових, інструментальних, ансамблевих та сценічних умінь.

Творчо-проєктувальний етап пов’язаний із самостійною організацією творчих завдань, участю у концертних програмах, конкурсах, фестивалях, мистецьких проєктах та інших формах публічної діяльності [14, с. 142–146; 15, с. 60–66; 11, с. 57–62].

Рефлексивно-професійний етап передбачає осмислення набутого досвіду, самоаналіз виконавських результатів, визначення професійних труднощів і планування подальшого розвитку.

5. Результативний блок.

Очікуваним результатом реалізації запропонованої моделі є позитивна динаміка розвитку таких складових професійної компетентності:

– мотиваційно-ціннісної;

– когнітивної;

– виконавсько-практичної;

– комунікативної;

– організаційної;

– творчої;

– рефлексивної [5, с. 20–24; 9, с. 93–100].

Значення запропонованої моделі полягає у теоретичному структуруванні методичних засад та визначенні педагогічно доцільної логіки організації позааудиторної виконавської діяльності.

Особливо важливим є те, що модель передбачає поступове ускладнення професійної позиції студента (Рис. 2.2.): від виконавця – до творчого

інтерпретатора, від інтерпретатора – до організатора мистецького процесу, а надалі – до педагога, здатного організовувати подібну діяльність своїх майбутніх учнів.



Рис. 2.2. Поступове ускладнення професійної позиції студента у процесі позааудиторної виконавської діяльності

Саме ця послідовність, на нашу думку забезпечує професійно-педагогічний сенс позааудиторного виконавства.

2.3. Методичні рекомендації щодо організації позааудиторної виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва

На підставі проведеного теоретичного аналізу сформульовано методичні рекомендації щодо організації позааудиторної виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Перша рекомендація – забезпечення професійної спрямованості.

Кожна форма позааудиторної діяльності має бути пов’язана з майбутньою педагогічною професією. Участь студента у хорі, ансамблі чи концертній програмі повинна розглядатися як можливість набуття досвіду, який надалі може бути трансформований у педагогічну практику.

Друга рекомендація – поєднання виконавської та педагогічної діяльності.

Доцільно поступово залучати студентів не лише до виконання музичних творів, а й до проведення репетиційних фрагментів, організації вокальних розспівувань, пояснення художньо-виконавських завдань, підготовки молодших учасників колективу [6, с. 279–284; 9, с. 93–100].

Третя рекомендація – систематичне використання українського репертуару.

Репертуарна політика має забезпечувати ознайомлення студентів із народнопісенною спадщиною, творчістю українських композиторів різних історичних періодів, сучасною українською хоровою та вокальною музикою. Це сприяє не лише розширенню музичного кругозору, а й формуванню культурної ідентичності майбутнього педагога.

Четверта рекомендація – диференціація виконавських завдань.

Необхідно враховувати різний рівень вокальної, інструментальної, теоретичної та сценічної підготовки студентів. Один і той самий творчий проєкт може передбачати різні ролі: виконавця, соліста, концертмейстера, хормейстера, організатора, ведучого, аранжувальника, автора інформаційного супроводу.

П’ята рекомендація – розвиток самостійності.

Викладачеві доцільно поступово передавати студентові частину організаційних функцій: вибір репертуару, планування репетицій, підготовку концертної програми, створення афіші, комунікацію з учасниками та підготовку інформаційних матеріалів.

Шоста рекомендація – систематична рефлексія.

Після кожного значущого виступу або проєкту доцільно проводити коротке рефлексивне обговорення. Студент має відповісти на три принципові запитання: що вдалося; що потребує вдосконалення; що необхідно змінити у подальшій роботі.

Сьома рекомендація – використання цифрових засобів.

Аудіо- та відеозапис репетицій і концертів може бути використаний як інструмент професійного самоаналізу. Водночас необхідно дотримуватися етичних норм щодо запису та поширення матеріалів за участю інших виконавців [5, с. 20–24; 12, с. 1480–1489].

Восьма рекомендація – формування безпечного творчого середовища.

Позааудиторне виконавство не повинно перетворюватися на систему психологічного тиску. Конкурсність і публічність мають поєднуватися з підтримкою, конструктивним зворотним зв’язком і повагою до індивідуальних можливостей здобувача.

Дев’ята рекомендація – поєднання індивідуальної та колективної роботи.

Сольна діяльність сприяє розвитку особистої відповідальності та сценічної самостійності, тоді як хорова й ансамблева робота формує навички взаємодії, слухового контролю та колективної відповідальності.

Десята рекомендація – створення портфоліо професійно-творчої діяльності.

Доцільним є накопичення студентом матеріалів, які відображають його професійний розвиток: концертних програм, відеозаписів, сертифікатів участі, репертуарних списків, творчих проєктів, аранжувань, рефлексивних записів та методичних розробок.

Загалом організація позааудиторної виконавської діяльності має поступово формувати у майбутнього вчителя музичного мистецтва розуміння того, що професійне виконавство і педагогічна діяльність не є ізольованими сферами. Учитель музичного мистецтва повинен уміти не лише сам виконувати музику, а й організовувати музичну діяльність інших, формувати

мотивацію до мистецтва, пояснювати художній зміст, створювати творче середовище та забезпечувати умови для самореалізації учнів.

Саме тому позааудиторна виконавська діяльність може розглядатися як своєрідний «міст» між університетською фаховою підготовкою та майбутньою професійною діяльністю педагога-музиканта.

2.4. Авторська модель організації позааудиторної виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва у контексті волонтерської діяльності

Проведений у попередніх підрозділах теоретичний аналіз дає підстави стверджувати, що позааудиторна виконавська діяльність майбутніх учителів музичного мистецтва набуває особливої педагогічної значущості тоді, коли виходить за межі суто концертно-виконавської практики та спрямовується на розв’язання соціально значущих завдань. У цьому контексті перспективним напрямом її організації є інтеграція з волонтерською діяльністю, що створює додаткові можливості для поєднання професійного, творчого, громадянського та культурно-просвітницького розвитку здобувачів вищої освіти [2; 4].

У межах нашого дослідження волонтерську виконавську діяльність розуміємо як добровільну, соціально спрямовану музично-творчу діяльність студентів, що передбачає безкорисливе використання власних виконавських, організаційних і комунікативних можливостей для підтримки людей та соціальних спільнот, а також для реалізації благодійних, культурно-просвітницьких і патріотично-громадянських ініціатив [2; 4].

Таке розуміння розширює традиційне трактування позааудиторного виконавства. Студент у цьому випадку виступає не лише як виконавець музичного твору, а як активний суб’єкт соціокультурної взаємодії: він бере участь у визначенні мети заходу, доборі репертуару, підготовці концертної програми, організації репетицій, комунікації з учасниками й аудиторією, безпосередньому виконанні та подальшій рефлексії.

Важливо, що волонтерська спрямованість не повинна механічно додаватися до вже існуючих форм концертної діяльності. Вона передбачає переосмислення самої мети виконавської активності: художній результат поєднується із соціальною функцією музичного мистецтва. Концерт, творчий вечір або мистецька зустріч стають простором підтримки, комунікації, культурного діалогу та людської взаємодії.

На цій основі нами розроблено авторську модель організації позааудиторної виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва у контексті волонтерської діяльності (Рис. 2.3).



Рис. 2.3. Модель організації позааудиторної виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва у контексті волонтерської діяльності

Метою моделі є створення педагогічно організованого середовища, у якому позааудиторна виконавська діяльність студентів поєднується з волонтерськими ініціативами та забезпечує розвиток професійної компетентності, виконавської майстерності, комунікативних і організаційних умінь, соціальної відповідальності, емпатійності, творчої самостійності та професійної рефлексії.

Авторська модель ґрунтується на положеннях компетентнісного, особистісно орієнтованого, діяльнісного, системного, творчого, аксіологічного та культурологічного підходів, які вже визначені методологічною основою дослідження. Їх поєднання дозволяє розглядати волонтерську виконавську діяльність як цілісну педагогічну систему, а не як сукупність окремих благодійних концертів.

Структура авторської моделі

1. Цільово-мотиваційний блок [2; 4].

Його основною метою є формування у студентів усвідомленої мотивації до участі у музично-волонтерській діяльності та розуміння суспільної значущості професії вчителя музичного мистецтва.

На цьому рівні передбачається:

- усвідомлення соціальної та культурної функції музичного мистецтва;
- формування позитивної мотивації до волонтерської діяльності;
- усвідомлення власної професійної ролі в соціокультурному середовищі;
- розвиток готовності використовувати музичне виконавство для підтримки інших людей;
- формування відповідального ставлення до публічної мистецької діяльності.

Особливого значення набуває внутрішня мотивація студента. Участь у волонтерському заході має бути добровільною та ґрунтуватися на особистісному прийнятті його мети.

2. Ціннісно-змістовий блок.

Зміст цього блоку визначається поєднанням професійної виконавської підготовки та соціально спрямованої мистецької діяльності [2; 4].

До нього входять:

- вокально-хорова та ансамблева підготовка;
- сольне та інструментальне виконавство;
- робота над художньою інтерпретацією;
- формування концертного репертуару;
- український народнопісенний і композиторський репертуар;
- тематичні мистецькі програми;
- творчі вечори;
- благодійні концерти;
- мистецькі зустрічі;
- концерти та творчі акції для військовослужбовців і ветеранів;
- культурно-мистецькі заходи для внутрішньо переміщених осіб;
- культурно-просвітницькі та громадські ініціативи.

Вибір репертуару має здійснюватися з урахуванням мети конкретного заходу, вікових і психологічних особливостей аудиторії, культурного контексту та виконавських можливостей студентів. Особливе місце доцільно відводити українській музичній спадщині, народнопісенній традиції та творам сучасних українських композиторів.

3. Організаційно-проєктувальний блок.

Цей блок є центральним у запропонованій моделі, оскільки саме тут студент поступово переходить від ролі виконавця до ролі організатора мистецько-волонтерського проєкту.

Організаційний цикл передбачає (Рис. 2.4):

визначення соціальної потреби → формулювання мети заходу → визначення цільової аудиторії → добір репертуару → розподіл ролей → репетиційну підготовку → організацію заходу → виконавську презентацію → рефлексію.



Рис. 2.4. Етапи організації мистецького заходу від соціальної потреби до творчого результату

При цьому студент може виконувати різні професійні ролі: виконавця, соліста, учасника хору чи ансамблю, концертмейстера, диригента, ведучого, організатора, аранжувальника, координатора, автора інформаційного супроводу.

Така варіативність ролей забезпечує індивідуалізацію позааудиторної діяльності та дозволяє залучати до волонтерських мистецьких проєктів студентів із різним рівнем виконавської підготовки [4; 2].

4. Виконавсько-комунікативний блок.

Його змістом є безпосередня реалізація мистецько-волонтерського проєкту. Студенти презентують підготовлену програму, взаємодіють із цільовою аудиторією, іншими виконавцями, організаторами та партнерами.

На цьому етапі розвиваються:

- вокально-хорові та інструментальні навички;
- сценічна культура;

- артистизм;
- ансамблевий слух;
- емоційна виразність;
- культура професійної комунікації;
- здатність адаптувати виконавську діяльність до конкретної аудиторії;
- командна відповідальність;
- організаційні навички.

Особливої уваги потребує комунікативна делікатність. Під час заходів для військовослужбовців, ветеранів, внутрішньо переміщених осіб та інших соціальних груп музичне виконання має здійснюватися з урахуванням конкретної ситуації, без формалізації чи перетворення волонтерської діяльності на виключно сценічну презентацію.

5. Рефлексивно-професійний блок.

Завершальним елементом моделі є осмислення студентом отриманого досвіду. Після кожного значущого мистецько-волонтерського заходу доцільно проводити індивідуальну або групову рефлексію.

Студентам пропонується проаналізувати:

1. Якою була мета заходу?
2. Яку професійну роль я виконував?
3. Які виконавські завдання вдалося реалізувати?
4. Які труднощі виникли?
5. Як відбувалася взаємодія з іншими учасниками?
6. Чи відповідав репертуар характеру заходу та аудиторії?
7. Що я змінив би під час наступного проєкту?
8. Який досвід із цієї діяльності може бути використаний у майбутній педагогічній роботі?

Результати рефлексії можуть фіксуватися у щоденнику професійно-творчої діяльності, електронному портфоліо або індивідуальному творчому звіті.

Етапи реалізації авторської моделі

Запропонована модель розгортається послідовно, але допускає повторне проходження окремих етапів у процесі реалізації нових проєктів (Рис. 2.4).

Основні форми мистецько-волонтерської діяльності

У практичній реалізації моделі доцільно використовувати різні за складністю та характером форми [6, с. 279–284; 8, с. 25–32; 10, с. 101–106]:

Творчі вечори – тематичні музичні програми, присвячені українській культурі, видатним митцям, історичним подіям, сучасним мистецьким явищам. Їх цінність полягає у поєднанні виконавства, ведення програми, просвітницької роботи та комунікації з аудиторією.

Благодійні концерти – комплексні мистецькі заходи, у яких виконавська діяльність студентів поєднується із соціальною метою. Студенти можуть брати участь не лише як виконавці, а й як організатори та координатори окремих елементів програми.

Мистецькі заходи з підтримки військовослужбовців та ветеранів – концертні програми, творчі зустрічі, музичні привітання та інші форми культурної взаємодії. У таких заходах особливого значення набувають доречність репертуару, культура спілкування, щирість виконання та повага до особистого досвіду аудиторії.

Мистецькі заходи для внутрішньо переміщених осіб – концерти, музичні зустрічі, інтерактивні програми, спільне музикування. Такі форми можуть сприяти культурній комунікації, відновленню соціальних зв’язків та створенню позитивного емоційного середовища.

Волонтерські творчі проєкти – довготривалі ініціативи, у межах яких студенти самостійно або спільно з викладачами формують концепцію, репертуар, команду та організаційну структуру заходу.

Педагогічні умови ефективності моделі

Реалізація авторської моделі потребує дотримання низки педагогічних умов:

1. Добровільність участі – студент самостійно визначає ступінь та форму залучення до волонтерської діяльності.

2. Професійна спрямованість – кожна мистецько-волонтерська активність має забезпечувати набуття досвіду, значущого для майбутньої педагогічної діяльності.

3. Системність – волонтерські заходи мають бути не випадковими акціями, а частиною послідовної системи позааудиторної виконавської діяльності. [2; 4]

4. Суб'єктність студента – здобувач поступово переходить від виконання доручень до самостійного планування та реалізації мистецьких ініціатив.

5. Репертуарна доцільність – музичний матеріал має відповідати художній концепції заходу, виконавським можливостям та особливостям аудиторії.

6. Безпечне та етично відповідальне середовище – організація заходів повинна ґрунтуватися на повазі до особистості, добровільності участі, коректній комунікації та недопущенні психологічного тиску.

7. Рефлексивний супровід – кожний завершений проєкт має ставати основою для професійного самоаналізу та планування подальшої діяльності.

8. Наставницька підтримка – викладач виконує роль консультанта й координатора, поступово передаючи студентам організаційні та творчі функції.

9. Інтеграція з аудиторною підготовкою – виконавські, методичні, психолого-педагогічні та організаційні знання мають отримувати практичне продовження у волонтерських мистецьких проєктах.

10. Документування професійного досвіду – результати діяльності доцільно накопичувати в індивідуальному професійно-творчому портфоліо.

Таким чином, авторська модель передбачає не просто включення студентів у благодійні концерти, а педагогічно організований цикл професійно-творчої діяльності: «мотивація → підготовка → проєктування →

виконавство → соціальна взаємодія → рефлексія → професійне саморозвиття».

Її принципова особливість полягає у зміні професійної позиції майбутнього вчителя музичного мистецтва. Якщо в традиційній концертній діяльності студент переважно виступає виконавцем, то в мистецько-волонтерському проєкті він поступово стає виконавцем → інтерпретатором → комунікатором → організатором → соціально відповідальним педагогом-музикантом.

Саме така динаміка відповідає визначеній у дослідженні тенденції поступового ускладнення професійної позиції студента – від виконавця до творчого інтерпретатора, організатора мистецького процесу та майбутнього педагога, здатного організовувати подібну діяльність своїх учнів [4; 5, с. 20–24].

Отже, волонтерська спрямованість позааудиторної виконавської діяльності розширює її професійно-педагогічний потенціал. Музичне виконавство в такому разі постає не лише способом художньої самореалізації, а й засобом професійного становлення, соціальної комунікації, культурного служіння та формування відповідальної позиції майбутнього вчителя музичного мистецтва.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

У другому розділі теоретично обґрунтовано методичні засади розвитку професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі позааудиторної виконавської діяльності, визначено її організаційно-педагогічний потенціал, систематизовано форми, методи та засоби, розроблено методичну модель і сформульовано практико-орієнтовані рекомендації щодо її організації.

1. Визначено організаційно-педагогічний потенціал позааудиторної виконавської діяльності як важливого ресурсу професійного становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва. З’ясовано, що її цілеспрямована

організація створює можливості для інтеграції фахових знань із практичним музично-виконавським досвідом, розвитку художньо-інтерпретаційних, комунікативних, організаційних і творчих умінь, набуття досвіду сценічної взаємодії та професійної рефлексії.

2. Обґрунтовано зміст позааудиторної виконавської діяльності, який охоплює взаємопов'язані виконавський, інтерпретаційний, комунікативний, організаційний, творчий і рефлексивний складники. Їх реалізація забезпечує поступовий перехід від безпосереднього виконання музичного твору до його художнього осмислення, організації спільної мистецької діяльності, комунікації з аудиторією та педагогічного осмислення набутого досвіду.

3. Визначено основні принципи організації позааудиторної виконавської діяльності, до яких віднесено принципи професійної спрямованості, системності й послідовності, суб'єктності, індивідуалізації, творчої активності, колективної взаємодії, рефлексивності, культурологічної та національної спрямованості. Їх дотримання забезпечує взаємозв'язок між особистісною творчою самореалізацією студента та завданнями його професійної підготовки.

4. Систематизовано основні форми позааудиторної виконавської діяльності, серед яких хорове та ансамблеве музикування, сольне виконавство, концертна, фестивальна, конкурсна, проєктна, мистецько-просвітницька та благодійна діяльність. Особливе значення мають форми, що передбачають реальну публічну презентацію результатів творчої роботи, взаємодію з різними категоріями слухачів і виконання студентами не лише виконавських, а й організаційно-комунікативних функцій.

5. Обґрунтовано доцільність комплексного використання методів і засобів професійного розвитку студентів, зокрема художньо-інтерпретаційного аналізу, репетиційно-аналітичного методу, проблемних виконавських завдань, методу творчих проєктів, взаємного оцінювання, аудіо- та відеорефлексії, педагогічного моделювання й наставництва. Їх поєднання спрямоване не лише на вдосконалення виконавської майстерності, а й на

формування здатності студента самостійно планувати, організовувати, презентувати та аналізувати результати мистецької діяльності.

6. Розроблено методичну модель розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі позааудиторної виконавської діяльності, що охоплює цільовий, методологічний, змістовий, організаційно-процесуальний та результативний блоки. Логіка моделі передбачає взаємозв'язок мотивації, змісту, форм і методів діяльності, її організаційної реалізації та професійних результатів. Важливою характеристикою моделі є поступове ускладнення професійної позиції студента: від виконавця – до творчого інтерпретатора, організатора мистецького процесу та майбутнього педагога, здатного переносити набутий досвід у професійну діяльність.

7. Уточнено етапність реалізації авторської моделі, яка передбачає мотиваційно-ціннісний, виконавсько-підготовчий, проєктно-організаційний, соціально-виконавський та рефлексивно-професійний етапи. Така послідовність забезпечує логічний рух від усвідомлення соціальної та професійної значущості мистецької діяльності через підготовку й реалізацію творчого проєкту до аналізу його результатів та визначення перспектив подальшого професійного саморозвитку. Етапи не є суто лінійними й можуть повторюватися або поглиблюватися під час реалізації нових мистецьких проєктів.

8. Розширено зміст позааудиторної виконавської діяльності шляхом її спрямування на мистецько-волонтерські ініціативи. Участь у творчих вечорах, благодійних концертах, мистецьких акціях, культурно-просвітницьких програмах, заходах для військовослужбовців, ветеранів та внутрішньо переміщених осіб створює додаткові можливості для розвитку соціальної відповідальності, комунікативної культури, командної взаємодії та здатності використовувати музичне мистецтво як засіб культурної комунікації й суспільної підтримки. Водночас така діяльність має ґрунтуватися на принципах добровільності, поваги до людської гідності, етичності,

психологічної безпеки та відповідального ставлення до особливостей цільової аудиторії.

9. Сформульовано методичні рекомендації щодо організації позааудиторної виконавської діяльності, зорієнтовані на її професійну спрямованість, поєднання виконавської та педагогічної діяльності, систематичне використання українського репертуару, диференціацію творчих завдань, поступове розширення самостійності студентів, поєднання індивідуальних і колективних форм роботи, використання цифрових засобів для фіксації та аналізу виконавського досвіду, систематичну рефлексію та створення безпечного творчого середовища. Доцільним є також формування індивідуального портфоліо професійно-творчої діяльності, яке дає змогу накопичувати результати концертної, проєктної, виконавської, організаційної та рефлексивної роботи.

10. Узагальнено професійно-педагогічне значення позааудиторної виконавської діяльності як своєрідного зв'язувального простору між фаховою підготовкою здобувача вищої освіти та його майбутньою професійною діяльністю. Участь у мистецьких проєктах дає змогу студентові не лише вдосконалювати власну виконавську майстерність, а й набувати досвіду організації творчого процесу, командної взаємодії, комунікації з аудиторією, прийняття творчих рішень, самооцінювання та професійної рефлексії.

Таким чином, теоретичне опрацювання проблеми дає підстави розглядати позааудиторну виконавську діяльність як цілісний педагогічний ресурс розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва, у межах якого інтегруються музично-виконавський, педагогічний, комунікативний, організаційний, творчий, соціальний та рефлексивний досвід. Запропонована авторська модель і методичні рекомендації визначають логіку та організаційні орієнтири такої діяльності, спрямовуючи професійне становлення студента від виконавської активності до усвідомленої здатності організовувати мистецьку діяльність інших.

Водночас результати розділу мають теоретико-методичний характер і не претендують на експериментально доведену ефективність запропонованої моделі. Їх значення полягає в систематизації наукових положень, визначенні методичних орієнтирів і створенні концептуальної основи для подальшого практичного впровадження та емпіричної перевірки запропонованих підходів у професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У магістерській роботі здійснено теоретичне узагальнення та методичне осмислення проблеми розвитку професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі позааудиторної виконавської діяльності. Відповідно до мети та завдань дослідження отримано такі результати.

1. Проаналізовано психолого-педагогічну, мистецтвознавчу та методичну літературу з проблеми професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Теоретичний аналіз засвідчив, що сучасна підготовка фахівця мистецько-педагогічного профілю потребує поєднання фундаментальних знань із практичним виконавським досвідом, творчою самореалізацією, комунікативною взаємодією та здатністю до професійної рефлексії. У цьому контексті позааудиторна виконавська діяльність розглядається як важливий простір практичного втілення здобутих знань і формування професійно значущих якостей майбутнього педагога.

2. Розкрито сутність і структуру професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Її визначено як інтегровану характеристику особистості фахівця, що поєднує мотиваційно-ціннісні, когнітивні, виконавсько-творчі, комунікативно-організаційні та рефлексивні складові. Особливого значення набуває виконавсько-творчий компонент, оскільки саме в практичному музикуванні студент має можливість інтегрувати музично-теоретичні знання, технічні вміння, художньо-образне мислення, сценічну культуру та здатність до самостійної інтерпретації музичного твору.

3. Визначено педагогічний потенціал позааудиторної виконавської діяльності у професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва. Встановлено, що її потенціал полягає у створенні умов для інтеграції теоретичної та практичної підготовки, розвитку виконавської майстерності, художньо-інтерпретаційного мислення, сценічної культури, комунікативних і організаційних умінь, творчої самостійності та професійної рефлексії. Позааудиторне виконавство водночас забезпечує наближення студента до

реальних професійних ситуацій, у яких він поступово переходить від позиції виконавця до позиції творчого інтерпретатора, організатора мистецького процесу та майбутнього педагога.

4. Охарактеризовано основні форми та види позааудиторної виконавської діяльності студентів. До них віднесено хорове та ансамблеве музикування, сольне виконавство, концертну, фестивальну, конкурсну, проєктну, мистецько-просвітницьку та благодійну діяльність. Їх організація має ґрунтуватися на принципах професійної спрямованості, системності, суб'єктності, індивідуалізації, творчої активності, колективної взаємодії, рефлексивності, культурологічної та національної спрямованості. Особливого значення набуває використання українського народнопісенного, композиторського та сучасного музичного репертуару як засобу професійного, культурного й громадянського розвитку здобувачів освіти.

5. Визначено зміст і методичні засади розвитку професійної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва засобами позааудиторної виконавської діяльності. Зміст такої діяльності охоплює виконавський, інтерпретаційний, організаційний, комунікативний, творчий і рефлексивний компоненти. Обґрунтовано доцільність використання художньо-інтерпретаційного аналізу, репетиційно-аналітичного методу, проблемних виконавських завдань, методу творчих проєктів, взаємного оцінювання, аудіо- та відеорефлексії, педагогічного моделювання та наставництва. Їх комплексне застосування орієнтує здобувача освіти на послідовність професійних дій: зрозуміти – інтерпретувати – виконати – організувати – представити – проаналізувати.

6. Розроблено методичну модель розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі позааудиторної виконавської діяльності. Модель охоплює цільовий, методологічний, змістовий, організаційно-процесуальний та результативний блоки, взаємодія яких забезпечує цілісність організації відповідної діяльності. Визначено чотири взаємопов'язані етапи її реалізації: мотиваційно-орієнтаційний,

практично-виконавський, творчо-проєктувальний та рефлексивно-професійний. Така послідовність створює методичну основу для поступового ускладнення професійної позиції студента та інтеграції виконавського досвіду з майбутньою педагогічною діяльністю.

7. Розроблено авторську модель організації позааудиторної виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва у контексті волонтерської діяльності, визначено її структурні компоненти, етапи реалізації та методичні засади. Модель охоплює цільово-мотиваційний, ціннісно-змістовий, організаційно-проєктувальний, виконавсько-комунікативний та рефлексивно-професійний компоненти. Її особливість полягає у поєднанні професійно-виконавського саморозвитку, мистецької самореалізації та соціально відповідальної взаємодії. Волонтерську спрямованість визначено не як механічне доповнення до концертної діяльності, а як спосіб поєднання художнього результату із соціальною та культурно-просвітницькою функцією музичного мистецтва. Реалізація моделі може сприяти розвитку виконавської майстерності, комунікативних і організаційних умінь, творчої самостійності, соціальної відповідальності та професійної рефлексії майбутнього вчителя музичного мистецтва.

8. Сформульовано методичні рекомендації щодо організації позааудиторної виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва. Рекомендації передбачають професійну спрямованість діяльності, системне залучення студентів до різних форм виконавської практики, використання українського мистецького репертуару, поєднання індивідуальної та колективної роботи, поступове ускладнення виконавських і організаційних завдань, застосування цифрових засобів фіксації та аналізу результатів, наставницький супровід і систематичну професійну рефлексію. У контексті авторської волонтерської моделі рекомендації доповнюються орієнтацією на добровільність участі, повагу до гідності учасників, психологічну безпеку, командну взаємодію, культурну делікатність і усвідомлення суспільної значущості мистецько-педагогічної професії.

Отже, результати дослідження дають підстави розглядати позааудиторну виконавську діяльність як важливий методичний ресурс професійного становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва, що забезпечує інтеграцію музично-виконавського, педагогічного, комунікативного, організаційного, творчого, соціального та рефлексивного досвіду. Розроблена методична модель та авторська модель організації позааудиторної виконавської діяльності у контексті волонтерської діяльності розширюють традиційне розуміння студентського виконавства, акцентуючи його професійний, творчий і соціально відповідальний потенціал.

З огляду на теоретико-методичний характер дослідження запропоновані положення, моделі та рекомендації становлять основу для вдосконалення організації позааудиторної виконавської діяльності у закладах вищої освіти. Подальше дослідження проблеми може бути пов’язане з емпіричною перевіркою результативності запропонованих методичних положень та розширенням практики їх застосування в різних формах мистецько-педагогічної підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19 (дата звернення: 02.05.2026).

2. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19.04.2011 № 3236-VI. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/3236-17 (дата звернення: 11.04.2026).

3. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» : наказ Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 № 1225. Міністерство освіти і науки України. URL: https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity (дата звернення: 07.08.2026).

4. Пилипенко Я. Р. Підготовка майбутніх учителів в університетах до волонтерської діяльності в умовах інклюзивного освітнього середовища : дис. ... доктора філософії : спец. 015 Професійна освіта. Вінниця : ВДПУ, 2025. 276 с.

5. Колеснікова Є. С. Формування рефлексивної компетентності майбутніх вчителів музичного мистецтва в процесі професійно-педагогічної підготовки. Південноукраїнські мистецькі студії. 2025. № 4. С. 20–24. DOI: https://doi.org/10.24195/artstudies.2025-4.3.

6. Скорик Т. В. Комплексний підхід до виконавської підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. 2026. Т. 1, № 36. С. 279–284. DOI: https://doi.org/10.33842/22195203-2026-36-137-279-284.

7. Тітова Л. О. Цифрові технології у професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва: з досвіду роботи зі здобувачами освіти з КНР. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. 2025. № 3. С. 68–76. DOI: https://doi.org/10.31499/2307-4906.3.2025.340399.

8. Мрочко В. М., Зарицький А. О. Етапи формування вокальної

компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Академічні студії. Серія «Педагогіка». 2025. № 3. С. 25–32. DOI: https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2025.3.4.

9. Фрицюк В. А., Москвічова Ю. О., Фрицюк В. М. Підготовка майбутніх бакалаврів музичного мистецтва до професійного саморозвитку. Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти. 2024. Вип. 31. С. 93–100. DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series14.2024.31.13.

10. Селезньов С. М., Кшивак Ю. І., Новосадов Я. Г. Виконавсько-інструментальна майстерність майбутніх учителів музичного мистецтва: теоретичний аспект. Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти. 2024. Вип. 31. С. 101–106. DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series14.2024.31.14.

11. Сюй Ченьцзи. Наукові підходи і методичні принципи формування в майбутніх бакалаврів музичного мистецтва творчої компетентності. Південноукраїнські мистецькі студії. 2024. Вип. 4. С. 57–62. DOI: https://doi.org/10.24195/artstudies.2024-4.9.

12. Ульянова В. С., Турукіна О. В. Формування професійної компетентності майбутніх вчителів музичного мистецтва в умовах воєнного часу: виклики та стратегії. Перспективи та інновації науки. 2025. № 5(51). С. 1480–1489.

13. Білецька М. В., Сопіна Я. В., Підварко Т. О. Формування художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі професійної підготовки. Педагогічні науки: теорія та практика. 2021. № 2. С. 96–100. DOI: https://doi.org/10.26661/2522-4360-2021-2-15.

14. Білецька М., Підварко Т. Формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до концертно-виконавської діяльності. Молодь і ринок. 2020. DOI: https://doi.org/10.24919/2308-4634.2020.195789.

15. Скуратовська М. О. Концертно-виконавська діяльність у фаховій

підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва. Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі. 2020. № 5. С. 60–66. DOI: https://doi.org/10.28925/2518-766X.2020.5.11.

16. Стукаленко З. М. Концертно-освітня діяльність як засіб формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2020. Вип. 186. С. 169–172. DOI: https://doi.org/10.36550/2415-7988-2020-1-186-169-172.

17. Агейкіна-Старченко Т., Чорна Н. Реалізація педагогічних умов формування готовності до професійного саморозвитку майбутніх учителів музичного мистецтва. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2021. № 1(23). С. 51–58. DOI: https://doi.org/10.31499/2307-4914.1(23).2021.232757.

18. Растригіна А. М. Диригентсько-хорова педагогіка в науковому дискурсі сучасної професійної мистецької освіти. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2022. Вип. 204. С. 61–66. DOI: https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-204-61-66.

19. Світайло С. В. Формування фахової компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі диригентсько-хорової підготовки. Вісник науки та освіти. 2023. № 3(9). С. 527–537. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-3(9)-527-537.

20. Заболотний І. П. Формування фахових компетентностей майбутнього учителя музичного мистецтва засобами хорових творів. Педагогічні науки: теорія та практика. 2022. № 1. С. 142–146. DOI: https://doi.org/10.26661/2786-5622-2022-1-21.

21. Кожевнікова Л. В. Формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2020. Вип. 188. С. 91–95. DOI: https://doi.org/10.36550/2415-7988-2020-1-188-91-95.

22. Ульянова В. С. Підвищення рівня професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Педагогічні науки: теорія та практика. 2020. № 2. С. 148–152. DOI: https://doi.org/10.26661/2522-4360-2020-

2-23.

23. Шевцова О. Б. Художньо-творче середовище у процесі формування музично-виконавської компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2021. Вип. 195. С. 145–149. DOI: https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-195-145-149.

24. Шевцова О. Б. Музично-виконавська інтерпретація у структурі професійної компетентності майбутнього викладача музичного мистецтва. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2022. Вип. 204. С. 284–288. DOI: https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-204-284-288.

25. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика : монографія. Київ : Промінь, 2006. 432 с.

26. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва : теорія і методика викладання мистецьких дисциплін : навч. посіб. Київ : Освіта України, 2010. 274 с.

27. Рудницька О. П. Педагогіка : загальна та мистецька : навч. посіб. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. 360 с.